

<36615078330011

<36615078330011

Bayer. Staatsbibliothek

1 fl.

Ant. oggl.

Diff. 863.

1.
DISSERTATIO
INAUGURALIS
MEDICO-PRACTICA
DE
FOEMINARUM
MORBIS

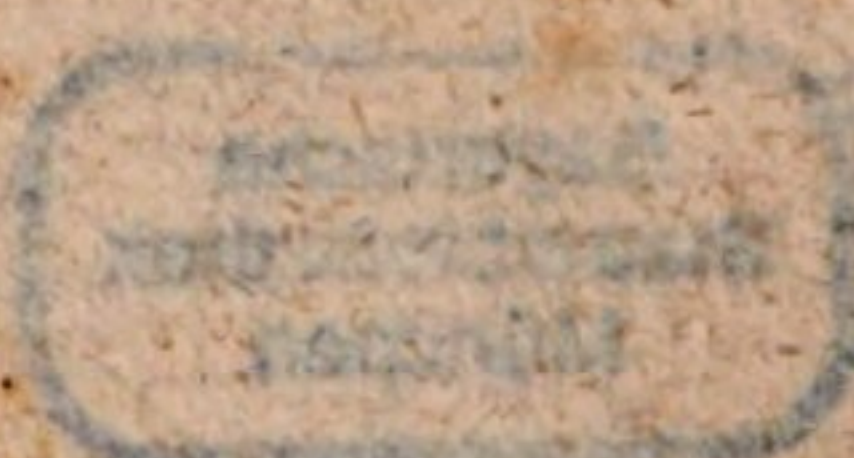
Q U A M

ANNUENTE INCLYTA FACULTA-
TE MEDICA, IN ANTIQUISSIMA, AC
CELEBERRIMA UNIVERSITATE VINDOBONENSI
PRO SUPREMA DOCTORATUS LAUREA OB-
TINENDA PUBLICÆ DISQUISITIONI
SUBMITTIT

BARTHOLOMÆUS DE BATTISTI
A S. GEORGIO ROBORETANUS
PHILOSOPHIÆ DOCTOR, AC IMP. REG.
ACADEMIÆ LENTORUM SOCIUS.
DISPUTABITUR IN PALATIO
UNIVERSITATIS

DIE MENSIS MAII MDCCLXXXII.

V I E N N Æ ,
TYPIS SONNLEITHNERIANIS.

OTTO R. 1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

1818

Bayerische
Staatsbibliothek
München

C. Kollonitsch fecit

J. E. Mansfeld sc. 1770.

ILLUSTRISSIMO, MAGNIFICO,

A C

CELEBERRIMO VIRO

ANTONIO LIBERO BARONI

D E

S T Ö R C K

DOMINO IN JEDELSEE

S. C. R. APOST. MAJEST. A CONSILIIS
AULICIS, ARCHIATRORUM COMITI, STUDII ME-
DICI, ET FACULTATIS MEDICÆ PRÆ-
SIDI PERPETUO, PER OMNES AUSTRIACAS
DITIONES PROTOMEDICO, NOSOCOMII PAZ-
MANIANI PHYSICO, PLURIMARUM ACA-
DEMIARUM, ET SCIENTIARUM
MEMBRO ETC. ETC.

S. P. D.

BARTHOLOMÆUS DE BATTISTI

*F*acit singularis humanitas Tua,
Vir præclarissime, ut opusculum hoc,
quo Medicæ Artis velut augurium cap-
turus sum, in Tuo nomine emittere

mi-

*mihi liceat. Cujus quidem humanitatis
non hoc primum habeo abs Te testimo-
nium, qui multo ante benevolentiam in
me Tuam perspicere, atque admirari
potuerim, tuncque maxime, quum &
ipse eum librum, quo Tuos de re Me-
dica præclarissimos Commentarios in
Italicum sermonem transtuleram, qui-
que Oeniponte primum, mox Venetiis
magno nostrorum Medicorum studio edi-
tus,*

tus est, amantissime excepisti, & vero
etiam effecisti, ut DIVÆ THERE-
SIÆ AUGUSTÆ non omnino in-
dignus viderer, quem honestissimo mu-
nere, aureo scilicet numismate, ad ea,
quæ proposita mihi habebam, sedulo
persequenda incitaret. Qua re nondum
satis constat, utrum majore cura, in-
dustria, assiduitate in excogitandis re-
mediis, quibus hominum generi in tan-

ta

ta morborum vi quam maxime profis,
an in juvandis eorum laboribus versere,
qui Tuæ excellentis disciplinæ fructum
ad publicæ valetudinis incolumitatem
pari diligentia conferre aliquando pos-
sint. Equidem, quantumcunque profe-
ci, & quidquid in his rebus sum, si
modo aliquid sum, id totum doctrinæ,
ac sapientiæ Tuæ ita debere me intel-
ligo, ut si unquam aliter de Te prædi-

ca-

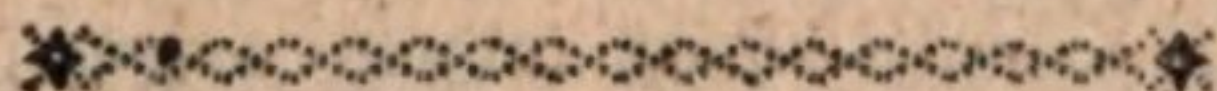
*caro, non recusem, quo minus omnium
ingratissimus habear. Quod me non
prava illa assentandi consuetudine in-
ductum, sed vere, atque ex animo pro-
fiteri, sic velim affirmanti credas, ut
plane Tibi persuadeas, nihil mihi ju-
cundius accidere potuisse, quam quod
hic libellus facultatem mihi dederit ob-
servantiæ meæ debito Tibi præconio de-
clarandæ. Cujus ego officii etsi non
sum*

*sum ita impudens, ut ullam mercedem
poscam, magnam me tamen consequu-
tum esse arbitrabor, si quo adhuc in
me fuisti, eodem porro Te esse animo,
atque eadem voluntate cognovero. Vale*

VIENNÆ tertio Kalendas Maii MDCCLXXXII.

INTRODUCTION.

Fœminarum morbos & frequentia, & curandi difficultate, & tædio insignes, ut in iis tractandis Medicum peculiari sagacitate præditum esse oporteat, colligere, ac exponere penitus, operæ pretium esse duxi, ut sic Tyrones saltem, unico, ut ita dicam, intuitu, præcipuas, quibus excruciarî solet sexus sequior calamitates, easque curandi methodum lustrare, ac pervidere possint facilius.

Omniùm primo dividi fœminarum morbi solent in communes, qui nempe in virilem quoque sexum cadunt, & in particulares, seu proprios solis fœminis.

Morbi universales, seu communes, ut ut in utroque sexu observentur, tamen tales sæpe sunt, ut alterutrum sexum præprimis infestent; sic febris lenta nervosa communis morbus est utrique sexui, nihilominus crebriorem hanc febrim videmus certis anni constitutionibus in sexu sequiori; sic febris biliosa plures videtur viros aggredi, iisque esse perniciosior, quam fœminis; morbi infantiles crebriores in maribus observantur, & inde plura funera, quam in fœmellis.

Numerus morborum major in fœminis est, ita, ut fœmina crebrius multo, quam vir, attamen impari longe discrimine, cum, quemadmodum frequentius, ita & levius ægrotet.

Morbi particulares ii sunt, quibus certæ solum fœminarum ætates, certa fœminarum munia, certi status, in quibus versantur, subjiciuntur.

Horum detegere causas difficile haud erit, si, quibus profluunt fontes rimentur sedulo, nam

1mo Multi oriuntur fœminarum morbi ex debiliori compage fœmininæ machinæ, atque inde pendente temperamento phlegmatico, vel ad summum plethorico, unde frequentiores in fœminis morbi mucosi, serosi, lymphatici, plethoræ, ex quibus Leucophlegmatia, Chlorosis varia, multiplex hydrops, obstructions viscerum variæ, fluxus sanguinis &c.

2do Alter fons est irritabilitas fibrarum exquisitior, seu eumetaplesia, excessu peccans, hinc morbi
ner-

nervorum dicti inter foeminas multo sunt frequentiores, spasmi, convulsiones, epilepsiae, hysteriae.

3tio Diversus mechanismus corporis foeminini ab eo virorum, hinc morbi mammarum varii, cancer maxime, quamvis hoc morbi genus etiam mammis virorum non omnino parcat; morbi pudendorum, uteri, ovariorum &c.

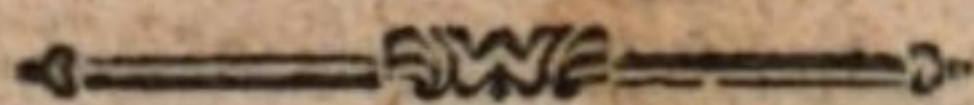
4to Quarta origo in vitae genere vario, quo utuntur foeminae habetur, hinc morbi nutricum, morbi illarum foeminarum, quae aegrotis inserviunt, morbi obstetricum, monialium morbi &c.

5to Pravae, quibus utuntur, consuetudines multorum omnino in foeminis morborum genesis constituunt; sic pigmenta faciei varia, potus theati tepidique immodici, vestitus ineptus, & usus angustorum Thoraculorum.

6to Certum vitae stadium quod percurrunt totidem notabiles causas suppeditat, e quibus varios foeminarum morbos profluere sana Pathologia docet.

Quaelibet harum causarum suas patitur divisiones, propriosque qui inde oriuntur, complectitur morbos.

Ultimam, ad quam omnes prioribus ex causis orti morbi facili negotio reducuntur, ordinis gratia mihi selegi; sic enim de virginum morbis ducam initium, ad gravidas dein accedendo earum affectiones pertractabo, tum parturientium, puerperarumque enumeratis morbis, ad nutricum mala pedem

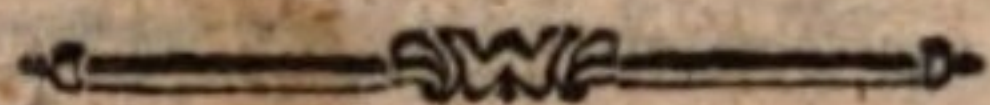
flectam ; vetularum calamitates ultimum claudere agmen , ætatis sibi insequentis ordo postulat.

VIRGINUM MORBI
DE
MENSIBUS.

Virginum morbi varii sunt ; frequentius solum occurrentes , etsi eorum quidam nuptas quoque , gravidasque afficiant , pertractabo. Agam autem omnium primo de menstribus , & menstruorum vitiis ; secundo de chlorosi ; tertio de furore uterino ; quarto de foeminea sterilitate ; quinto de fluore albo ; sexto de morbo hysterico.

Priusquam de mensium vitiis agam , quædam de hoc muliebri fluxu præmittenda sunt , quæ nosse oportet , ut quid circa hanc evacuationem solenne sit , quid commune , quid naturale , aut præternaturale , & vitiosum sit , intelligi possit.

Fluxus menstruus excretio communis est , ut inter centenas vix unam reperias ea ætate constitutam , & sanam , quæ hoc fluxu careat. Equidem itineratores quidam de foeminis in ultimo septentrione habitantibus narrant , eas hoc fluxu carere ; verumtamen Linnæus de foeminis Lapponicis refert , stato fluxu eas

gaudere, si modo sanæ sint, licet multo parciori, quam in climate calidiori.

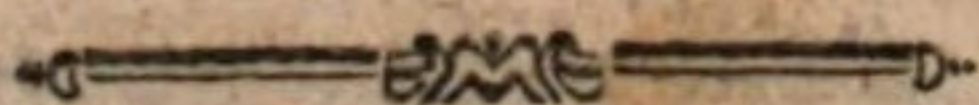
Rara exempla sunt scæminarum vitam sanam degentium absque menstruis, etsi auctores Medici plurimas vidisse voluerunt, præclara sanitate usas, quin etiam gravidas effectas, quin unquam menses habuerint.

Fortasse menses quidem hæ scæminæ habuerunt, sed paucos, fortassis etiam excolores, serosos, lymphaticos, mucosos, forte rusticanæ, & duris laboribus exercitatæ superfluum hunc sanguinem statò alias tempore evacuandum consumpserunt ipsæmet in nutrimentum corporis proprii; habitus enim viraginum, virilis quidam habitus parçissima, vix ulla menstrua efficit.

Hæc scire oportet, cum mensium fluxus indicium sit pubertatis, & scæcundæ constitutionis; defectus vero plenarius mensium indicare soleat scæminam generationis incapacem.

Hinc etsi menses non adsint, dummodo lymphaticum quid statò tempore, loco mensium conspiciatur, aut vero, si durus labor, diætã tenuis, non multum nutriens rationem suppeditet parci, aut nullius etiam fluxus menstrui; vel vero si adsit habitus ille viraginum, si inquam hæc deprehendantur, non licebit ejusmodi scæminam sterilitatis, & infœcunditatis arguere.

Contingit quoque, ut quædam concipiat, etsi, menses passã nondum sit, dummodo terminus instet

quo primi menses erumpere brevi solent; hinc quædam juvenculæ antequam ullos habuerint in vita menses, nihilominus matres effectæ sunt.

Primi menses tempus pubertatis solent notare. Est autem hoc ipsum pubertatis tempus varium, primo pro varia regione, quam quis inhabitat; secundo pro varia idiosyncrasia.

Serius erumpunt primi menses in plagis Mundi frigidioribus; Asiatis meridionalibus circa nonum ætatis annum; circa decimum octavum, & vigesimum in locis borealibus; in urbibus citius, quam ruri; in otiosis citius, quam laboriosis; in salacioribus citius, quam aliis.

Plurima exempla prostant mensium primis vitæ annis, quin & primis vitæ mensibus prodeuntium, ita, ut posthac constanter redierint. Ill. van Swieten (a) narrat, vidisse se menstruum fluxum primo vitæ mense constanter redeuntem, nubilem visam jam septimo ætatis anno, nupsisse decimo nono multarum posthac prolium matrem. Primo, secundo, tertio, quarto ætatis anno prima menstrua non infrequenter comparuerunt.

Negari hæc exempla nequeunt, attamen fors non deberet menstruus fluxus dici omnis evacuatio sanguinea ex pudendis infantum, puellarum, etsi periodicus is fuerit, & posthac constanter redierit.

Pos-

(a) *Commen. in Aphor. Boerh. T. IV.*

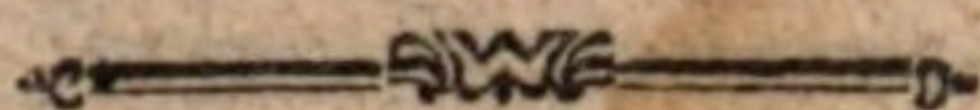
Possunt hæmorrhagiæ pudendorum in tenera ætate contingere cum fluxu menstruo neutiquam confundendæ, ex causis variis, fasciatione nimis adstricta, veste, thoraculo præcipue arctiori; ex intempestiva matrum sedulitate gibositatem præcavere volentium, quam autem hoc ipso accersunt; item cursu, saltu, aromaticis, casu &c.

Confirmantur tamen etiam apud nos hæc præmaturorum menstruorum exempla per hoc, quod vel in tenera ætate casu rariori conceperint, genuerintque. Hallerus refert exempla novennis puellæ gravidæ factæ in sua patria, quod in calidiori Persia frequenter, & ordinario evenit.

De sanguinis menstrui quantitate nil certi statui potest, cum id dependeat a variis causis. In regionibus calidioribus, foeminis magis plethoricis, otiosis, salacioribus abundantior fluxus; item in magna vasorum uterinorum debilitate, & atonia profusi subinde menses sunt; sed de nimis his mensibus infra erit dicendi locus. Rusticæ, septentrionales, pauperes parcius menstruantur.

Sanguinem menstruum tanquam humorem excrementitium, noxium, venenatum antiquiores habuerunt, & integris nationibus foemina menstruens repudiabatur,

Extant variæ consuetudines apud Afiatos præprimis, & nodedum apud Judæos, unde apparet, quantum averfati sint sanguinem menstruum, & menstruantem foeminam. Hæ consuetudines munditiem maxime spectant, & hanc solum rationem habent,

utilesque iis in regionibus præcipue sunt, ubi ob majores solis æstus sanguis menstruus citius putrescit, & ita noxius, saltem naribus gravis fieri potest, licet sanguis hic æque bonus, æque laudabilis, & innoxius sit, ac is est, quem e vena pertusa emittimus.

Duratio fluxus menstrui varia est pariter, plerumque tamen in fœmina sana, & menstruante non infra triduum finitur, nec ultro dies sex extenditur, ita, ut menstruatio extra hos terminos finita, plerumque morbofi quid habeat.

Tempus, quo finiri solet hæc menstrua periodus, non unum, idemque observatur; nihilominus hæc tamen quasi lex obtinet, ut quo citius fœmina primos patiatur menses, eo etiam citius amittat.

In climate calidiore mature menstruantur, sed trigesimo, trigesimo quinto ætatis anno effetæ sunt, & vetulæ.

Apud nos statuitur in fœmina ceteroquin sana annus ætatis quadragesimus octavus, ut ut videamus non paucas, quæ multo maturius catameniorum beneficio privantur.

Rara exempla sunt menstruorum post quinquagesimum secundum annum regulariter adhuc recurrentium, rariora circa hunc annum exempla sunt fecunditatis. Unum refert Ill. Hallerus fœminæ in sua patria anno ætatis quinquagesimo secundo & gemellos vivos parientis.

Quam-

Quamvis rara dixerim ferorum menstruorum exempla, tamen describuntur ab auctoribus medicis casus vetularum menses passarum ætate varia, anno scilicet ætatis sexagesimo, septuagesimo, ipso etiam centesimo anno.

Non penitus negari hi naturæ lusus possunt, at tamen fortasse hæmorrhagiæ variæ uterinæ, & periodicæ, nil commune habentes cum purgatione menstrua habebantur pro veris, & legitimis catameniis.

Alia quædam mensium anomalia notata est sine læsione sanitatis; videlicet gravidas ipsas, quæ alias mensibus carent, catamenia passas esse. Pleræque post conceptionem saltem semel menstruantur, quædam ternis quaternisque mensibus; pauciores toto graviditatis tempore. Prodest hoc scire, ne mensium fluxum recurrentem habeamus pro hæmorrhagia abortum præfagiente.

Si statò tempore, quo alias menses fluere consueverunt, fluxus redeat cum nullis, vel cum iisdem symptomatibus, non erit hæmorrhagia, aut instans abortus, sed fluxus menstruus.

Quamvis foeminæ tales, quæ tempore graviditatis catamenia patiuntur, propterea abortum non patiantur, neque hic fluxus cum abortivo debeat confundi, tamen talis fluxus plethoram notat, quam mallet venæ sectione ante tempus menstruorum instituta tollere.

Leguntur rarissima quædam exempla foeminarum, quæ nunquam, nisi gravidæ, menses habuerunt.

Menses nutricum bene pasciarum lactanti non nocent, vanus metus matrum id timentium est; id solum observandum, ne nutrix tunc irritabilior animo commoveatur.

Causa menstruationis nec lunæ phasæ sunt, quæ utut in mare agat, & fluxum, ejusdemque refluxum vi sua attrahente efficiat, tamen astri hujus actio in humana corpora aut nulla est, aut saltem non determinanda.

Chemici suo potissimum tempore, & dominante secta sua, per fermentationem voluerunt fluxum mensium explicare.

Sed plethora est seu universalis, seu topica saltem, atque uterina, quamvis & aliæ quædam concausæ videantur necessariæ, sed de his apud Physiologos disputatur.

Uteri interna superficies, ejus præcipue fundus sanguinem menstruum emittit. Patet hoc ex sectionibus cadaverum foeminarum actu menses habentium.

Subinde tamen & os uteri, subinde & vagina catamenia effundit, unacum uteri superficie interna, aut sola. Gravidarum menstrua fors non ex utero, sed ex vagina sunt.

Præmissis his generalioribus ad explicanda menstrua necessariis progredimur ad vitia hujus evacuationis.

Men-

Menstruorum vitia maximam muliebrium morborum partem constituunt. Comparantur fceminæ cum horologio, quod modo anticipat, modo tardat, & exlex sæpe fertur.

Vitia mensium ad sequentia capita reducuntur.

Primo menses erronei sunt; secundo menses nulli; tertio parci; quarto nimii; quinto anticipantes; sexto retardantes; septimo decolorati; octavo difficiles, seu dolorifici.

Erronei menses errore loci ii sunt, qui loco haud suo profluunt.

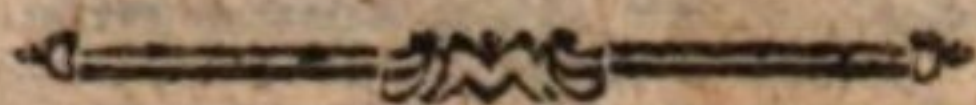
Naturalem, aut præternaturalem nullam esse, qua non perfluxerint menses, viam historia medica docet.

Celebriores tamen primo per vasa hæmmorrhoidalia; secundo per pulmones orto sputo cruento; tertio per vomitum cruentum; quarto per narium hæmmorrhagiam sibi elegere.

Non infrequenter quoque per oculos, per oculos, & aures simul, per gingivas, per vesicam, per mammas, per cutim, vulnera, ulcera (a); imo observante Ill. Hallero (b) sanguis menstruus errore loci prodiit ex dehiscente futura sagittali, ex foramine dentis evulsi, ductibus salivalibus, ex faucibus, digitis,

(a) Conf. Ill. L. B. van Swieten comment. T. VI. P. 314.

(b) In element. Physiolo. T. IV.

to, parte quacunque alia sanguinem sudante; subinde etiam tumores varicosi, aneurismatici orti sunt ex sanguine menstruo aberrante.

Hæ erroneæ sanguinis menstrui evacuationes plerumque non exactam periodum observant, subinde tamen regulariter recurrunt.

Tria requiruntur, ut hic menstruorum error contingere possit; nempe primo plethora requisita; secundo exitus per uterum ob quamcunque causam denegatus; tertio decubitus, & impetus sanguinis in partem quamdam aliam ex quacunque ratione imbecilliolem.

Causa ergo proxima menstruorum erroneorum est topica affectio partium genitalium, qua sanguini menstruo per uterum exitus denegatur, uti pudendorum concretio, imperforatio vaginæ, nimia uteri rigiditas, aut laxitas, ejusdemque superficies cicatrifata una cum requisita plethora, & debilitate illius partis, unde promanant.

Si pudenda concreta sint, attendendum, an vitium sit connatum, an acquisitum post exulcerationem prægressam a variolis, ab ambustione, a lue venerea, post difficilem partum, vel a tumore comprimente; tumor enim requirit sui ablationem; concretio autem acquisita cautam solutionem, cautiorem adhuc connata, dummodo absint signa in sequenti paragrapho exponenda vaginæ aperturam contraindiantia (a).

Im-

(a) *Herm. Boerha. de cog. & curand. morb. §. 1290,*

Imperforatio si adfit, vel hymen totam occludit vaginam, vel quod subinde etiam observatur, præternaturalis adest membrana vaginam obducens, hymene licet rite constituto.

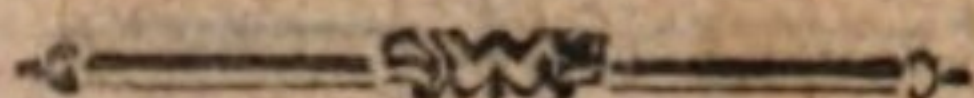
Hoc in casu quærendum, examinandumque est, num septum vaginæ præfixum sit strictum, densum, renitens, & nullo modo prementi digito cedens: hoc si fuerit, suadenda operatio haud erit, nescis enim an non læsio alterius vicini visceris sequatur &c.

At vero si septum hoc molle sit, flaccidum, deorsum convexum, digito prementi cedat, & concavum reddatur, sectio fieri debet cruciali divisione, longitudinali semper præferenda.

Tertia causa in ipso uterino systemate hærens, & exitum catameniorum per hanc viam impediens est nimia fibrarum uteri rigiditas, seu ob totius ferme corporis robur, & stricturam nimiam, vel quod balneis frigidis, duro labore &c. corpus, & uterus præcipue fuerit strictior factus.

Hinc topica externa emollientia, uti clysmata uterina, fomenta, cataplasmata, semicupia, balnea &c. conveniunt, queis ejusdem virtutis medicamenta interna addi possunt.

Quartum vitium rigiditati directe oppositum æque valet nocere, scilicet nimia laxitas, debilitas, que vasorum uterinorum, utpote, quæ sanguinem neutiquam valens promovere; vel mucosa obstructio uteri, quæ ex prægressa debilitate oritur, quo in casu

in injectiones detergentes solventes, dein roborantes, & emmenagoga conveniunt.

Si tandem superficies uteri, aut post ulcera, aut post violenter abstractas secundinas cicatrifata sit, juvabit fors balneum tepidum, item clyisma uteri ex aqua tepida, ut vasa alia uteri, oris uterini, vaginae aperiantur, ut hæc dein vasorum olim oblitteratorum vices obeant.

Topicis his impedimentis per artis regulas sublatis, mensibusque debita copia, & solita periodo prodeuntibus, pleraque mala orta, dum sanguis menstruus per alia loca exire solebat (debiliori præsertim illi parti si debitum robur additum fuerit) sponte evanescent.

Subinde tamen depravatæ remanent nonnullæ partium, quibus errore loci profluebant menses, actiones ut inde mala, quæ supersunt peculiarem postulent medellam, utut menstrua debito redeant ordine.

Sic E. g. dnm ob denegatam mensibus naturalem viam sanguis ad pulmones delatus hæmoptœn causat, sua hæc tractanda methodo erit.

Duplicem ceterum in erroneis mensibus curam requiri patet; in paroxismo fluentis sanguinis cura hæmorrhagiæ, si nimia fuerit, communis in quiete, decubitu, ligatura artuum consistens, habito simul ad partem, unde sanguis exit respectu, indicatur; extra id tempus causam tollere, & ad debitum derivare locum, tempore præsertim, quo ingruere alias solebat fluxus, omni indicationi satisfacit.

Aliud

Aliud menstruorum vitium est eorundem suppressio, quæ diversissimis sæpe causis debetur. Hæ tamen ad duas classes possunt revocari; vel enim causa suppressiva fluxum menstruum est in ipso systemate uterino, five causa est topica, localis; vel vero causa suppressionis in toto corpore est, five universalis.

Locales causæ sunt iterum pudendorum concretio, imperforatio vaginæ, uteri rigiditas, aut laxitas, ejusdemque superficies cicatrifata, quæ vitia tractanda sunt uti paulo ante dictum fuit, dum de iisdem sermo erat in erroneis mensibus.

Huc quoque pertinet defectus vaginæ penitus cum utero, quem Morgagnius observavit, uti & vagina quidem integra, sed sine utero a non paucis visa.

Non raræ enim sunt in fastis medicis historiae partium quarundam ex prima conformatione deficientium, ita, ut nulla forte pars aliquando non defuerit,

Collecta extant exempla in Ill. Hallero (a); Cl. Klinkotsch bis in theatro anatomico Pragensi plenarium uteri defectum exhibuit. Nonnumquam adeo parvus uterus reperitur, ut idem sit, ac si nullus esset, qualem vidit cum angustissima vagina Morgagnius; (b) talem vidit Amatus Lusitanus, aitque, id frequenter occurrere in sterilibus, iis quoque perexiguas, aut nullas fere mammas esse, ut ex defectu,
aut

(a) T. III. oper. minor.

(b) Epistol. 46. Nro. 20.

aut parvitate mammarum concludere fas sit ad uteri parvitatem.

Reperiuntur quoque perexigui, contracti, non a prima conformatione, sed a morbo. Riolanus exiguum valde, & fere cartilagineum uterum vidit.

Potest uterus etiam suppuratione, gangræna, extirpatione tolli, qualia exempla Ill. Crantzius refert (a)

Suspicio prudens est, eas foeminas, quæ sine menstruis sanissimæ vivunt, & nuptæ steriles manent, utero aut penitus carere, aut eum habere perexiguum, & conceptionis incapacem.

Maximi usus esset in medicina legali, & praxi medica, si signis certis erui posset, quandonam uterus certo desit. Contingit enim, ut quædam haberetur solum pro imperforata, & auxilium peteretur a dissectione coalescentis vaginæ; verum constitit non solam atresiam esse, sed plenarium uteri defectum.

Patet ergo occlusa vagina non statim tentandam esse indiscriminatim ejus ope cultelli dissectionem, sed requiri certam diagnosis, an atresia adsit sola, an etiam si sola, suadenda sectio sit; an vero uteri simul defectus.

Morgagnius non sine fundamento suspicatus est in foeminis atretis, ex bona, & constanti valetudine
&

(a) *In comment. de rupto in partus doloribus utero.*

& ex absentia molestiarum circa lumbos, & pubem, ætate florente, eas, uti patulo carent vaginæ orificio, ita etiam carere utero.

Hinc idem Illust. Morgagnius in tali casu dehortatur ab operatione Chirurgica, ne Chirurgus, dum cultro obstaculum tollit, perscinditque, lædat simul aut proxime adjacentem vesicam, aut intestinum rectum, prouti nempe fieri contingit in infantibus podice imperforato natis, ubi sæpe simul defuit ipsum rectum intestinum, & podex cum periculo a Chirurgo perforabatur.

Alia quoque practica utilitas ex his huc usque disputatis elicitur, scilicet foeminis sanis, attamen menstruo fluxu carentibus, movenda menstrua non esse; leguntur enim exempla, ubi in eodem casu emmenagoga pessime cesserunt.

At quæritur, an non aliud quoque signum habeatur uteri deficientis? an mammillæ contractæ parvæ, deficientes, parvitatem, defectumque uteri non significant? Consensum mammas inter, & uterum dari testimoniis multorum constat, nam & grandescunt tempore pubertatis, quo etiam ipsum uterinum systema increscit; sanguis ab utero repulsus mammas petit, & uberiolem lactis proventum in iis facit, uti patet in gravidis, in nutricibus, in foeminis post suppressa subito catamenia, uti constat ex cucurbitulis ad mammas adplicatis, scilicet quando nimii menses sunt; item sanguis, & lac ex mammis depulsum uterum petit, ut inde abortus fiat, & lochia reddantur in puerperis copiosiora, five id fiat ob vasorum anasto-

moses, seu ob similitudinem humorum, lactis nempe, & humoris uterini.

Quædam scæminæ utero destitutæ mammis ita caruere, ut præter areolam, & papillam adfuerit nihil. De omnibus tamen hoc adnotandum non est, ut hinc non constet penitus, an semper, quæ mammis carent, careant quoque utero.

Alterâ classis causarum menses supprimentium nunc venit exponenda, quæ causas universales, seu sitas in toto corpore continet.

1mo Huc numerari debet humorum penuria; ut enim catamenia fluere possint requiritur plethora quædam, qua non præsentē nullus erit superfluous sanguis per pudenda amandandus; hinc convalescentibus post hæmorrhagias, ob inediā, lactationem, nulla menstrua. Male hoc in casu pelluntur catamenia, cum potius nutrire corpus necesse sit, quo factō sua sponte redibit consuetus fluxus.

2do Plethora totius corporis, quæ humorum motum fere suffocat, inde fictitia debilitas, secretionum & excretionum languor, aut earundem suppressio sequitur, quo in casu venæ sectio emmenagogi vires agit.

3tio Phlogistica diathesis in puellis rusticanis pariter non infrequens causa est suppressi fluxus menstrui, ubi antiphlogistica cura conducit.

4to Mucosa humorum omnium dispositio, diathesis chlorotica, hydropica, solidorum simul juncta imbe-

becillitas, quæ evacuantia, incidentia, & denique roborantia petunt.

5to Si nimia fibrarum irritabilitas; novimus enim animi affectuum vim, præcipueque tristem in irritabilioribus. Terror ex. gr. subito fluentes menses cohibet, & supprimit, dum per vasorum constrictionem in corporis superficie positorum sanguis ad interiora pellitur; hinc antihysterica sic dicta, hac in mensium suppressionis specie, iuvabunt.

Circa catameniorum suppressionem notandum præterea primo, quod, etiamsi venæ sectio, sub mensium fluxu instituta, eos non raro supprimat, tamen, poscente necessitate, venam secare liceat, uti ex. gr. in pleuritide; fluxus enim menstruus in acutis sæpe est præmaturus, & mere symptomaticus, ob vim nempe febris ortus.

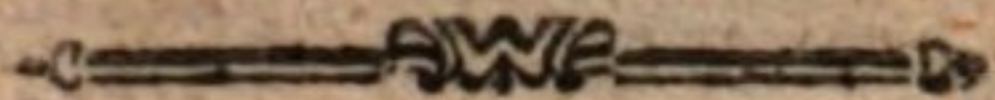
Secundo diversis aliis modis, & vario cum discrimine menstrua supprimi; quibusdam enim subito fluxus jam præsens tollitur, & subsistit ex. gr. a sola perfrigeratione abdominis, crurum &c.

Tertio menstrua vitiosa suppressa non debere confundi cum graviditate, nec hanc cum illis. Menstrua nunquam aut vix unquam sunt per quatuor menses suppressa, quin foemina non aliquo visibili, & sub oculos cadente morbo laboret (a); hinc si quædam, quæ menstruo fluxu rite fluente semper gavisa sit, quæ vero nunc citra ullum valetudinis suæ incommodum per quatuor

B 2

men-

(a) Hippocr. sect. V. Aphor. LXII.

menes habeat aut nulla, aut perpauca menstrua, hanc gravidam esse suspicio est. Verum si quæ antea non habuerit fluxum regularem, nunc autem nullum, aut perparcum, si simul ægrotet, aut saltem quasdam molestias patiatur, difficilis erit, & valde dubia graviditatis suspicio.

Signa graviditatis ex mensium fluxu aut nullo aut pariori, ex successivo abdominis incremento, ex motu infantis post medium mensem quintum ipsi solum matri, dein etiam obstetricanti percipiendo &c., videri apud obstetricantes possunt.

Magna prudentia opus, ne Medicus deceptus præscribat emmenagoga, & abortum procuret; item ne forte gravidam pronunciet, aut ne interroget quid de graviditate, ubi nulla subesset graviditas, quin imo etsi graviditatem prudenter suspicetur, tamen sæpe ita se gerere debet, ac si alienissimus esset ab hac suspitione.

Menstruorum paucorum eadem fere causæ sunt, quæ suppressorum, eadem quoque menstruorum valde retardantium, quæ scilicet omni sexta, vel septima septimana, aut tardius recurrunt; eandem hinc sed minus generosam curam indicari constat.

De mensibus nimis, uti & de mensibus valde anticipantibus notandum, hos nimios, ac frequenter recurrentes menses sæpenumero plethoræ adscribi, hinc venæ sectionibus & methodo mere antiphlogistica agitur, utut malo cum eventu. Hæc enim mensium profusio est potius a solidorum laxitate, & humorum tenui-

nuitate, ubi magis roborantia indicantur ejus generis, quæ absque stimulo aromatico agunt, hinc maxime martialia.

Si autem debilitas uteri topica nimios causeret menses, hos tinctura cinnamomi, decoctum corticis, injectiones roborantes percurabunt.

Cucurbitulas ad mammas, jam ipsi Hippocrati, notas (a), laudant alii.

Possent tamen menses esse profusiores a peculiari quadam idiosyncrasia, uti nimia salacitate, quapropter semper attendendum, quomodo foemina ferat nimios, & pauciores, nam si his elapsis bene se habeat, nulla indiget medicina, & sana dici potest. (b)

Nimiae mensium profusionis subinde causæ remotæ sunt immodicum exercitium, morbi febriles, animi affectus, passio hysterica, evacuationes suppressæ, emmenagoga, morbi quoque uteri, quales sunt polypi, scirrhi, canceri &c., quæ mala convenienti methodo erunt tractanda.

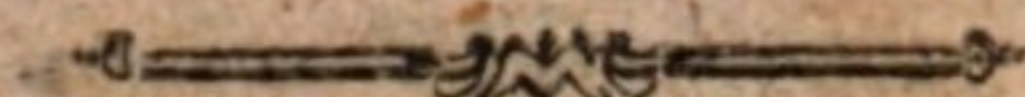
Anticipantes, & retardantes, paucis omnino diebus suum tempus aut antegressi, aut secuti, levissima ex causa cum fieri possint, vix (foemina ceteroquin sana) curam merentur.

B 3

Men-

(a) *Aphor. sect. V. Aphor. L.*

(b) *Ill. ac sapient. L. B. de Störk medicinisch. praktischer Unterricht zweyter Theil p. 155.*

Menses decoloratos dari supra dictum est, menstrua videlicet alba, aut loturam carniū referentia, uti etiam menses difficiles, seu dolorificos. Plerumque eadem causæ subsunt, a quibus menstrua supprimi, vel saltem minui constat, ut idcirco inde etiam in medendo indicatio sit petenda.

Indurationes subinde observantur in abdomine circa uteri regionem dolorificos reddentes menses, ubi solventia, sed præcipue cicutam vario modo, & longo usu exhibitam juvasse, expertus est Ill. Præses noster L. B. de Störk (a), aliique (b).

Equidem vix datur foemina, quæ absque omni molestia primos præcipue menses ferat, quibusdam dolet caput, aliæ palpitationes, calores patiuntur.

Si foemina difficulter respiret, & mucosa sit, hæcque symptomata sub menstruorum tempus augeantur, curetur mucositas.

Sæpe a solis spasmodicis hæc molestiæ habent ortum, ut in hysteriis, tuncque antispasmodica, opiata indicantur.

Hinc patet diversissima medendi ratio. In atretia subinde culter; in utero cicatrizzato ob avulsas olim secundinas juvabit fors balneum tepidum, item clyf-

(a) Medicinisch prakt. Unterricht zweyter Th. p. 138.

(b) Illust. ac Clar. Henricus Collin an. med. tert. de mira cicut. efficac. in difficil. ac multis olim pro incurabil. habitis morbis p. 105.

clyfma uteri ex aqua tepida, ut vafa alia uteri, oris uterini, vaginæ aperiantur, ut hæc dein vices obeant vaforum olim obliteratorum.

Debilibus ex morbo, tempus, remedia invigorantia, & victus bonus medetur. Mucosis fapo venetus, magis adhuc fapo Starkeyanus, gummi ferulacea, squilla, vinum squilliticum cum aromate aliquo, calamo aromatico, corticibus aurantiorum, caffia lignea, cortice winterano; radix ari, extracta varia, enulæ, marrubii, fumariz, taraxaci, trifolii fibrini, absynthii, gentianæ rubræ, millefolii, aristolochiæ rotundæ, centauri minoris; cortex peruvianus in infuso frigido, nam crudus pulvis sæpe offendit valde imbecillem ventriculum; mars in substantia, ejus extractum, extractum hellebori, vitriolum martis artificiale, myrrha, aloe minutulis dosibus, flores falsi ammoniaci martiales, falia volatilia cornu cervi, succini.

Subinde althæa, malva, verbascum, semen fœnu græci, melilotus, faponaria potius profunt, fcilicet in vaforum rigiditate.

Electricitas profuit in nimio torpore fibrarum.

Borax exiguas pellentes vires videtur possidere.

Ubi anomalia, & ataxia spirituum, nimia irritabilitas peccat, & fluxum mensium turbat, profunt, & vim exerunt emmenagogam moschus, affa fœtida castoreum, valeriana filvestris, flores chamomillæ, mentha, meliffa, flores tiliæ, crocus, opium ipsum.

Aquæ subinde foteriæ, uti felteranæ, spadanz in obstructionibus mucosis, item quoque profunt infusa rhei, hellebori nigri &c. aquosa primo, deinde vinosa,

Venæ sectio in brachio, in pede, data scilicet plethora; pediluvia semicupia ad faciendam congestionem ad uterum.

Notandum ulterius primo, in cura mensium inquirendum esse an suppressio sit effectus alterius morbi, an vero causa; primum contingere frequentius, observata medica docent (a). Ergo ille morbus erit tollendus, quo sublato sponte sequuntur menstrua. Si vero suppressio menstruorum esset causa alterius morbi, tunc indagandum in ipsam hanc suppressionis causam, eoque dirigenda medicatio. Secundo, si nullus dolor lumborum adsit, nullus dolor colicus &c., signum esse nondum adesse nequidem conamina mensium, quo in casu non erunt exhibenda pellentia. Tertio emmenagoga si indicentur, dari debere hæc circa tempus illud, circa quod alias solebant menses redire; indicantur autem præsertim si fœminæ singulis mensibus aliquot guttas sanguinis nigri, tenacis, vel tenacem mucum sanguine tinctum emittunt cum debilitate, facie pallida, pulsu inæquali, & continuo frigore. Quarto properandum non esse, res enim ad multos sæpe menses producit.

D E

(a) *Ill. L. B. de Störk opor. cit. p. 131.*

D E C H L O R O S I.

Frequens foeminarum morbus est chlorosis; vix aliqua foemina occurrit, quæ non aliquando hoc morbo fuerit tentata. Varia nomina auctores huic morbo indiderunt; sic vocatur quibusdam morbus virgineus, aliis morbus pallidus, cachexia virginea, icterus albus, febris alba, febris amatoria. Acceptissimum vocabulum est, & receptissimum chlorosis a *χλωρος*, cum virore pallidus.

Veteres morbum hunc noverunt. Hipp. Galenus, Paulus Aegineta, Aetius, aliique; verumtamen hunc morbum habuerunt non tanquam morbum quemdam principalem, primariumque, sed tanquam alterius cujusdam morbi solum symptoma, tanquam effectum menstruorum anomalorum.

A ducentis, & aliquot abhinc annis primum describi tanquam morbus cepit.

Non autem semper morbus est, sed solum subinde; frequenter enim, uti veteribus fuit, morbi alterius aut symptoma, aut effectus est.

Et hoc quidem meretur notari nam si morbus princeps sit, aliter curari debet, & aliter si solum alterius morbi sit aut effectus, aut symptoma.

Describi autem videtur posse sequenti ratione: cachexiæ species foeminis familiaris, imprimis junioribus

bus nondum menstruatis, aut circa tempus primorum catameniorum, comitata pravo quodam colore ex albo flavescente, vel virescente, corporis tumore oedematoso, fluxu menstruo aut nullo, aut perparco, aut albo.

Morbus hic cum quibusdam aliis quamdam habet affinitatem, a quibus tamen distingui debet.

Cachexia stricte sic dicta non multum differt a chlorosi, cum hæc sit species quædam cachexiæ; cachexia enim varias sub se species complectitur; sit ex gr. cachexia a longis morbis, cachexia ab obstructis visceribus quibuscunque e. gr. ab obstructo hepate; cachexia a prava digestionem, & ventriculi imbecillitate; cachexia post hæmorrhagias, & sic porro.

Chlorosis autem est cachexia proveniens ex anomalo catameniorum fluxu, & ob suam causam differt ab aliis cachexiis. Præterea aliæ species cachexiæ possunt utrumque sexum, & omnem ætatem afficere; hæc vero cachexia chlorotica afficit solum sexum sequiorem, & in hoc plerumque solummodo puellas circa tempus pubertatis, item viduas juniores, item moniales, & eas demum foeminas, quæ inertem vitam in juventutis flore degunt.

Alia ægritudo est, quæ cum chlorosi affinitatem habet, scilicet anasarca; at vero in chlorosi tumor est magis pastaceus, vestigia impressi digiti diutius retinentur, major enim est humorum lentor, & tenacitas; in anasarca autem major humorum aquositas. Tumor in chlorosi fere æqualis per totum corpus

pus, at in anasarca inferiorum artuum tumor major. Sitis major in anasarca nulla plerumque in chlorosi.

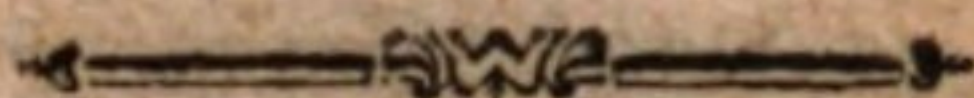
A scorbuto facilius distinguitur chlorosis; genuum peculiaris debilitas, dolor, pruritus tumentium, vel vero consumptarum gingivarum, dentes nigri, erosi, sanguis inter dentium interstitia prodiens, odor gravis scorbutum notant.

Chlorosis cum ictero quoque aliquam similitudinem habet. In ictero autem color magis flavus est, aut etiam nigricans, fœces albescentes, album oculorum flavescit; urina crocea, crassa, & jumentosa, agitata spumam flavam agit.

Ceteræ species cachexiæ, quibuscum confundi chlorosis posset, per id etiam differunt, quod plerumque plus consumant ægros, & hi citius pereant; chlorosis vero diutius, & impunius feratur.

Paulo tamen difficilius ab initiante graviditate dignoscitur.

Symptomata huius morbi sunt vertigo, somnolentia continua, gravitas totius corporis, intumescencia in facie, palpebris, & maleolis, crurum, & pedum tensiva lassitudo, color faciei pallidus, virescens, pallidæ gingivæ, respiratio in levi motu suffocativa, palpitatio cordis incessu, cardialgia a pastu, mane vomitus pituitosi, aquosi, appetitus vel deletus, vel auctus, vel pica, capitis dolor, pulsus debilis,

bilis, febrilis, mollis, & levi in motu durissimus, tristitia, mensium anomalia (a).

Causa proxima est debilitas solidorum, & mucositas humorum.

Causæ remotæ vita sedentaria, potus theati, somnus multus, quies, victus depravatus, habitatio humida.

Conveniunt ergo ab initio, cum raro primæ viæ sint puræ, purgantia, solventia dein, & (tumore pastaceo molliori per hæc facto) frictiones cum pannis laneis fumo succini imprægnatis, denique vina rebo-
tantia martialia (b)

Unica non est hæc chloroseos species, sed alia observatur, quæ calida dicitur, seu febris densa, alba Gesneri, scæminis rusticanis robustis superveniens dum menstrua subito supprimuntur ex febre, vel animi pathemate, aut sedentariis, laute pastis plethoricis.

His enim in casibus sanguis restitans depravatur, cachexiam causat, habitu externo eodem, ac in priori specie, ut inde distingui sæpe difficulter ab invicem possint, nisi ad vitæ genus, ad juvantia, & nocentia, & ad statum præcedentem ratio habeatur.

Medicamenta in hac specie indicata tota cœlo a prioribus diversa in venæ sectione, nitrosis, emollientibus consistunt.

D E

(a) Sydenh. *prof. integr. in morb. omnib. curand.* p. 678.

(b) Ill. L. B. de Störck *an. Med. secund.* p. 208.

DE FURORE UTERINO.

Furor uterinus, hystermania, delirium amatorum nymphomania, erotomania aliis dictus, species delirii est circa res venereas cum nimia falacitate.

Hoc morbo solent præprimis affici puellæ nobiles, viduæ juvenes, pravæ lectioni librorum lascivorum, vino dulci, cibis calefacientibus, spiritibus, otio indulgentes (a), quamvis sobriæ quoque, & benemorigeratae a sola corporis constitutione non semper ab eo exceptæ deprehendantur.

Causa proxima hujus uterini furoris est major sanguinis derivatio ad genitalia, una vel sine acrimonia veneris stimulos excitantis.

Causæ autem remotæ duplicis sunt speciei; vel enim mens protopatice, seu primario effecta est, vel vitium prægressum fuit in sistemate uterino. Sic humores acres systema uterinum vellicantes, pudendorum phlogosis, mensium retentio, & sanguinis coacervatio, plethora, ulcera, suppurationes, indurationes, & varii adhuc alii morbi partium generationi intervenientium, nimiam falacitatem, inde nascens delirium amatorium producant. In protopatico autem uterino furore, qui in iis puellis & viduis, quas supra retuli, observatur, adsunt etiam quandoque inflammationes

pu-

(a) *Cl. Home, princip. medic. Sect. VI. p. 302.*

pudendorum, vaginæ, ast non tanquam causæ morbi sed tanquam effectus, aut symptomata.

Hilaritas audito de amore sermone, desiderium palam loquendi de venere, & obvios ad coitum sollicitandi facit ut distinguatur hic morbus ab incipiente mania (a).

Sanatur methodo varia, prout varia nempe ipsius morbi causâ fuerit; hinc si morbus sit deuthe-ropaticus, seu a topicis uterini systematis vitiis, hæc debent sua methodo tolli, simulque sanguinis orgasmus venæ sectione, diætâ parca refrigerante moderari; si autem in mente malum hæreat, lectione, auditu, cogitationibus lascivis evitatis, spes matrimonii sæpe sola, vel matrimonium ipsum initum ut plurimum curat.

Ex his intelligitur, quomodo restitutus catameniorum fluxus, fluentes hæmorrhoides, fluor albus largior hanc maniam amatoriam sanaverint.

Mathæus de Gradibus exemplum refert foeminae extra tempora graviditatis furore uterino corripi solitæ.

In Ephemeridibus Naturæ Curiosorum refertur (b) uterinus furor ab uteri inflammatione; ibidem legitur casus furoris uterini orti a vermibus, quibus expulsi mens rediit.

D E

(a) *Idem Cl. Home ead. opor.*

(b) *Pecuria III, anno V,*

DE FOEMINEA STERILITATE.

Fœmineam sterilitatem ad nuptarum potius, quam ad virginum morbos pertinentem ordinis gratia tamen hic pertractabo.

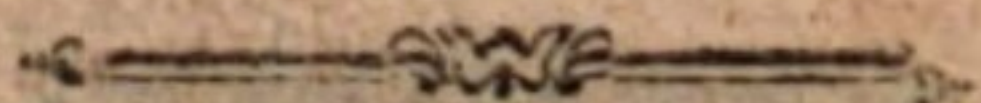
Est autem fœminea sterilitas impedita facultas concipiendi prolem ætate congrua.

Prout totum generationis negotium intricatissimum, & nondum in lucem protractum, neque probabilius protrahendum, ita innumeræ quoque inexplicabiles sterilitatis causæ occurrunt, cognitis solummodo perpaucis.

Hæc autem est vel absoluta, quæ scilicet nullo modo auferri potest, vel relativa, quæ certis tantum sub conditionibus adest.

Absolutæ causæ sunt defectus partium, vel earum mala conformatio, vel inauferibiles morbi; sic defectus ovariorum, tubarum, uteri &c.; ovaria morbida, hydatibus, scirrhis, hydrope obfessa, strigosa, & emarcida; tubæ imperforatæ; uterus scirrhusus, steatomatosus, ulceratus, cicatrifatus, cartilagineus, timpaniticus, summopere relaxatus ab hæmorrhagiis, fluore albo &c.; vaginæ vitia nuper enarrata, quæ eam reddunt imperviam, & operationem non admittunt; prolapsus non reponibiles vaginæ, uteri; herinæ majores, congressum viri penitus impediētes, sunt inauferibilis sterilitatis causæ.

Rela-

Relativæ sunt morbi universales, reconvalescentiæ, chlorosis, mensium vitia varia; genitalium morbi curabiles, uti prolapsus reponibilis, vaginæ concretio aperturam admittens, semen in uterum non penetrans ob ejus os auferibilibus tumoribus oclusum; voluptas e coitu nimis languida; semen non retentum, aut non absorptum ob orificium uteri laxum; diversus fluxus, vel hæmorrhagia uterina; uterî superficies viscida materia obducta; pravi humorum uterinorum qualitates; nimis calor uteri fluxum album, vel ulcera ejusdem uteri causans.

Sæpe causa sterilitatis quoque est matrimonium serius initum, scilicet in puellis post trigesimum ætatis annum.

Subinde alia sterilitatis causa est nimis frequens concubitus, inde plerumque meretricularum sterilitas.

Mœrores diuturni, animorum aversio, & lites inter conjuges sterilitatis, & infœcundi matrimonii causæ sunt frequentiores.

Absolutarum causarum per se nulla medela.

Relativæ autem tolli possunt, dummodo methodo unicuique convenienti tractentur.

Si quærat, quatenus sterilitas uxoris (de viro enim hic non loquor) causam divortii coram iudice possit suppeditare, pro regula tenendum: sterilitatem absolutam, & inauferibilem, jam ante initium matrimonii præsentem, & demonstratam ex cognita natura impeditenti non auferendi, justam divortii causam.

causam præbere æque in cœtu Catholicorum, ac Protestantium. Hic canon explicatione indiget, cum juxta eundem dijudicari casus multi matrimoniales debeant.

Dixi sterilitatem debere esse absolutam, non relativam, non temporariam; secundo inauferibilem; sic in atreta, seu imperforata, si atresia talis sit, ut cultro solvi queat, erit sterilitas, sed auferibilis, quæ idcirco divortium non admittit; at vero si tota vagina in corpus solidum coaluisset, ex prima jam conformatione, haberemus sterilitatem absolutam, inauferibilem; at tertio hæc absoluta, & inauferibilis sterilitas debuit adesse jam ante contractum matrimonium; quod si enim serius, & in matrimonio tale impedimentum fuisset natum inauferibile, non haberetur inter Catholicos, nec apud Protestantes sufficiens divortii causa. Leges maritum hortantur ad patientiam, quam ab eodem jure exigunt, si uxor non ex culpa propria, sed forte ex infortunato puerperio sterilitatem hanc inauferibilem contraxerit.

Sed non sufficit adesse sterilitatem absolutam, inauferibilem, jam ante matrimonium præsentem, verum hæc ipsa sterilitas demonstrari debet posse ex cognita natura impedimenti.

Pone enim foeminam quamdam jam ante matrimonium, ob defectum ex. gr. utriusque tubæ Fallopianæ, sterilem esse, sterilitate certe inauferibili; hoc in casu nullum divortium peti posset, cum, utut sit absolute sterilis, hæc tamen de sterilitate convinci absolute non possit; causa enim sterilitatis detegi, &

in aprium produci nequit, nequit demonstrari, cum scilicet in interioribus lateat, & cum cæteroquin admittere virum possit, & ob hoc ipsum tanquam non sterilis habenda. En ergo regulam in dijudicanda sterilitate tanquam divortii causa servandam.

DE FLUORE ALBO.

Fluor albus est materiæ albæ, subrubræ, viridis, mitis, vel acris ex utero, vel vagina excretio.

Causa proxima est colluvies aquosa, serosa, mucosa cum uteri laxitate (a).

Sedes est in lacunis mucosis, in glandulis, in finibus ultimis arteriarum ~~vaginae~~.

Causæ remotæ juxta Cl. Tissotum (b) sunt primo coctio ventriculi læsa post febres intermittentes, post acutas, post hæmorrhagias, post malos cibos, & potus calidos theatos; secundo debilitas una cum mucositate uteri a partu frequenti, mensibus copiosis, lactatione neglecta; tertio est cachochymia hæreditaria, jam ante pubertatem præsens nunquam suppressenda, cum in colicam, aut cæphalalgiam transeat facile; quarto Catarrhus uteri.

Ad

(a) Cl. Home princip. Medicin. Sect. VI. p. 300.

(b) Saggio sopra le malattie delle persone del gran mondo Articol. IX.

Ad has fluoris albi remotas causas refertur jure merito ab Ill. L. B. de Störk (a) fordities, & frequens partium genitalium irritatio.

Ex juvantibus, & nocentibus sæpe solum judicare possumus, an hic fluor benignus, an venereus sit; omnia enim fluoris venerei signa benignum sæpe stipantur fluxum, nam & hic sanissimæ supervenire potest subito in sui ortu acer, virescens, cum dysuria, licet communiter successive solum ad hunc usque ascendere gradum soleat.

A mensibus decoloratis distinguitur periodo, quam hi servant.

Ab ulcere uteri, symptomatibus suppurationem comitantibus.

Talis fluor absque incommodo a foeminis subinde fertur, quæ ideo medicinam nec petunt, nec ea indigent.

Ast copiosior & diuturnior factus, debilitatem, consumptionem, aliaque tristia inde promanantia symptomata causat, quæ celerem postulant opem (b).

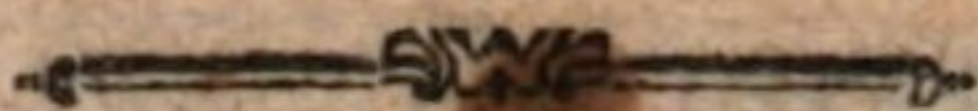
Facta ergo certa diagnosi cura consistit, ut, si a coctione læsa ortum habuerit albus fluxus (cibis nocentibus sedulo evitatis, purgatisque Rheo, myrobola-

C 2

nis

(a) Medicinisch-prakt. Unterricht zweyter Theil
p. 145.

(b) Ill. L. B. de Störck l. c.

nis primis viis) roboretur ventriculus amaris, invigorantibus (a).

Si a debilitate una cum mucositate uteri ob partum frequentem, menses copiosos, lactationem neglectam, juvant incidentia salina (b), aquæ dein ferratæ (c), purgationes roborantes, & injectiones ejusdem virtutis.

Si cachochymia hæreditaria in causa fit, purgantia ex calia, manna, tamarindis una cum præsentem cachochymiam emendantibus, dein roborantia indicantur; alit hanc speciem, cæteroquin non adeo frequentem, rara fortuna medicis curare datum est.

Si causa remota fit uteri catarrhus, seu ejusdem superficiiei levis inflammatio, conqueruntur fœminæ de pondere, calore, levi febricula, quo in casu venæ sectio, balnea tepida, semicupia, cataplasmata emollientia, potus levissime diaphoretici locum habent.

Frequentioris irritationis, & sorditiei genitalium cura patet.

Quam maxime in hoc morbo ab initio ab omnibus adstringentibus, præcipueque a saturninis abstinendum (d), raro enim absque revulsione ad intestina curatur (e).

Aquæ

(a) *Conf. Home princip, Med. p. 147.*

(b) *Ill. Præses Noster l. c. p. 147.*

(c) *Tiffot saggio sopra le malattie delle persone delle gran mondo Articol. IX.*

(d) *Idem Cl. Auct. eod. loc.*

(e) *Idem eod. oper.*

Aquæ minerales in & externe exhibitæ in desperato casu solæ sæpe profuere (a).

MORBUS HYSTERICUS.

Morbus hystericus omnium cronicorum frequentissimus (b) ab $\beta\varsigma'$ ἔρα uterus appellatur, græcis $\Pi\upsilon\iota\varsigma$, item $\alpha\pi\nu\omicron\iota\alpha$ ὑσῆρική; Paracelso dicitur morbus caducus matricis; Helmontio asthma uteri; plerisque hodie strangulatio hystERICA, hypochondriaca.

Est autem vehemens affectus generis nervosi spasmodicus, & convulsivus cum molesto ad infimum abdomen sensu incipiens, globi ad instar ascendens, definens vero in faucium strangulatam oppressionem, pulmonum & cordis quasi contractionem, & extremorum perfrigerationem.

De morbi primaria sede ab omni retro antiquitate disceptabatur. Veteres usque ad annum fere 1600 unanimi calculo uterum primario accusarunt. Infinitarum ærumnarum causa agebatur uterus a Democrito

C 3

(a)

(a) Cl. Tissot eod. loco.

(b) Sydenh. Dissert. Epistol. ad Guliel. Colle M. D. p. 408.

(a). Hippocrates (b) multis in locis de utero differit, tanquam sua fede dimoto, nunc ad latera, nunc ad præcordia, fauces, ad ipsum usque caput delato. Frustra quidam eum excusare tentabant tanquam metaphorice locutum; capi enim talis falsa assertio potest in tanta scientiæ anatomicæ tunc temporis caligine.

Galenus primus demonstratis uteri ligamentis ostendit antiquæ sententiæ de motu, & ascensu uteri falsitatem. Nihilominus uterum a noxa non absolvit, sed halitus sanguinis corrupti, & corruptæ seminalis lymphæ ab utero dimitti quaquaversum, & nervos irritare asseribat.

Sententia hæc, utut a quibusdam etiam recentioribus adhuc impugnata, victoriam retulit, ita ut, etsi utero vagus ille, & irregularis motus, & ascensus non fuerit concessus, non tamen fuerit denegata quædam saltem facultas sese commovendi, inque alterutrum latus, antrosum, retrorsum inclinandi.

Carolus Piso (d) opinionem Galenicam de habitibus pravis ab utero quaquaversum dimissis, & nervos stimulantibus impugnavit, atque asseruit, malum hystericum esse morbum primarium capitis, & idiopathicum encephali, uterum nullatenus posse accusari, esse speciem epilepsiæ idiopathicæ; stimulum materialem, qui has turbas excitat, esse ferventem colluviam

(a) *In Epist. ad Hippocrat. miss.*

(b) *De natur. mulier. Sect. V.*

(c) *De uteri suffocat.*

(d) *De morb. cognos. & curand. Lib. III, p. 391.*

viem serosam, quæ nervorum principia, præcipue vero initium medullæ spinalis petit, premit, distendit. Conabatur id assertum ex cadaverum sectionibus demonstrare.

Ab illo tempore varii varias hypotheses de sede, & causâ mali excogitarunt, ita, ut quidam pulmones, alii succum pancreaticum cum bile effervescentem accusarent.

Viscera abdominalia atra bile obstructa, peristalticum intestinorum motum inversum, fluidum nervosum in genere affectum alii voluere (a).

Willisius ostendit symptomata hysterica esse mere spasmodica, cui Sydenhamus quoque subscripsit (b) ita tamen ut non colluviem serosam cum Carolo Pisone, sed spiritus animales turbatos, & anomalos incusaret.

Inde factum est (cum hæc Willisii, & Sydenhami sententiâ ab omnibus ferme medicis adoptaretur) ut in viros quoque morbum hunc hystericum transferrent, eundem prorsus, etsi mutato nomine, dicerent hypochondriacum. Hodie autem juxta recentiores irritabilitas assumitur, quæ levissima ex causâ excitatur.

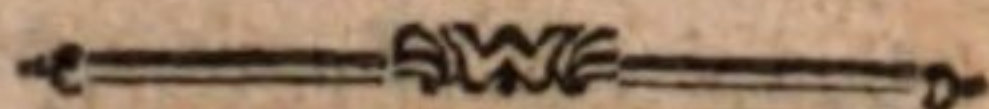
Qui uterum incusant, provocare solent ad cadaverum sectiones, ubi varia uteri, ovariorumque vitia fuerunt reperta. Poterant hæc vitia aliundè esse, aut ab ipso morbo producta, aut erant fors tanquam causâ excitans.

C 4

Dig-

(a) *Conf. Cl. Home princip. Medicin. p. 234.*

(b) *Dissert. Epistol. ad Guliel. Colle M. D.*

Dignosci ab aliis morbis hæc ægritudo hysterica debet, quoniam confundi a minus perito potest cum variis morbis, quamdam analogiam habentibus, aut etiam affinibus; sic dignoscitur ab epilepsia, quia in convulsione hysterica, teste Celso, nec oculi vertuntur, nec spuma oris adest, nec artus distendunt; in epilepsia quoque convulsio magis est universalis, gestorum olivio; secus in hystericis. Præterea morbus hystericus ventris murmure, lotio spastico, copioso, crystalino solvitur.

Cum apoplexia æque subinde confundi potest errore valde practico; at vero in apoplexia major est sensuum, & motuum abolitio, manente, vel etiam intensiore pulsu, & respiratione laboriosa.

Cum syncope paroxismi vigor confundi posset, quæ imaginem mortis refert; posset cum ipsa vera morte confundi affectio hysterica; quædam enim ita in syncopem hystericam prolapsæ sunt, ut omnia explorandæ vitæ adminicula ad probandam vitæ præsentiam vix suffecerint, uti est ex gr. gossipium carptum, aut pluma, aut speculum tersum, aut politum chalybis frustum, aut candela naribus, atque ori admota, aut vitrum aqua plenum pectori impositum. Sic Vesalius foeminam pro mortua habitam, sed paroxysmo solum hystericis oppressam incidit cultro anatomico.

Refert Schenkius (a) foeminam nobilissimam syncope hysterica correptam, a celebri anatomico sectioni

ni

(a) *Observ. Med.*

ni destinatam , cum culter in corpus adigeret, exclamasse.

Constat non negandis exemplis fœminas quasdam multis horis pro mortuis habitas, jam in tumulum elatas revixisse, quod certe explicari, & capi potest, si hæ fœminæ paroxismo hysterico oppressæ ponantur.

Hinc sequitur, gravidam pro mortua habitam non prius incidi debere, nisi de ipsius morte constet probabilius; si enim eo usque velles expectare, donec certo constet, donec scilicet fœtor cadaverosus id tibi dicat, sectionem Cæsaream frustra faceres, fœtu jamdudum mortuo; si vero citius hanc operationem institueres, priusquam tibi mors matris fuerit probabilior visa, periculum incurres, ne matrem adhuc vivam incidas. Juvat paulisper in hanc materiam digredi, utut huc non ita pertinentem, ut non facile abesse possit. Suadet rei dignitas, & momentum, ut eidem aliquantum inhæreamus.

Afferro, errari ab illis, qui morienti adstant, ut ultima emorientis vitæ suspiria captent, & mox in morientis, fortasse nondum mortuæ, viscera involent.

Hinc sequentes canones observentur in incidendo matris cadavere, scilicet nemo sectionem Cæsaream instituet, nisi

Imo Gravis morbus, aut alia lethalia symptomata præcesserint, acuta febris, hæmorrhagia.

2do Captis omnibus experimentis, respiratio nulla observetur; sunt autem varia experimenta.

3tio Nullibi cordis, aut arteriarum pulsus a perito homine deprehendatur.

4to Omnis & minimus etiam motus perierit, excepto illo abdominis, quem foetus in utero conclusus excitat.

5to Calor naturalis perierit, aut ex toto, aut ex parte; attamen variare calor solet, nec huic scopo multum fidendum; frigere vivus potest, & mortuus calere.

6to Remedia adversus leipothymias, & synopes, & suffocationes hystericas adhiberi solita nil profuerint, quæ quidem adhiberi necessario non debent, ubi ex causis præcedentibus certo scitur ægram mortuam esse.

At quæritur an, datis his, vel plerisque mortis signis diagnosticis, semper facienda sit sectio Cæsarea?

Vel foetus in partu est moriente matre, & feminatus, tunc certe caput forcipe capi, & extrahi potest, & debet; vel vero foetus adhucdum in utero hæret, tuncque versione excipiendus est in casu dubiæ mortis. Si vero evidenter, & certo constat de morte matris, aut si absque læsione, aut periculo infantis versio fieri nequirit, sectio Cæsarea requiritur.

Forte cum utilitate tentari in ejusmodi casu posset divisio synchondroseos ossium pubis minori

nori cum periculo , si mater revivisceret , & hac ratione , si mortua etiam esset dudum , chirurgi sibi facultatem quamdam , operationis hujus facilius instituendæ , comparerent , sed de his fatis.

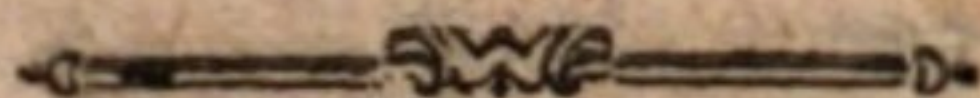
Symptomata hujus morbi sunt dolor capitis , stupor , clavus hystericus , abolitio sensuum subitanea , dejectio animi , terrores a levissima causa , sudores , calores fugitivi , vertigo repentina , suffocatio cum tumore strumæ instar , tinnitus aurium , dentium stupor , ptyalismus , palpitatio cordis , tumor hypochondrii sinistri , quasi a flatu subito cessans , pectoris constrictio subitanea , formicationis sensus , dolores musculorum attactum non ferentium , ructus , flatus , tormina , lassitudo genuum , frigus ascendens , pulsus inæqualis , vomitus acidi , virides , renum , vesicæ dolor , mictus tenesmoideus , urinæ paucæ , sæpe copiosæ , dilutæ , hystericæ , risus immodici , cito sequens tristitia , ad iram proclivis animus , nemini fidens , apoplexia hystERICA , momentanea , convulsio labiorum repentina , fugitivæ paralyfes linguæ , brachiorum &c. , quæ symptomata per paroxysmum recurrunt.

Diagnosis petitur præsertim ob his symptomatibus , urina nempe limpida , & suffocatione , & a paroxismo animi motibus , & effluviis suaveolentibus excitato , & graveolentibus fugato (a)

Quo mitiora symptomata , eo magis fausta prognosis.

Pa-

(a) *Cl. Home Princip. Medicin. Sect. VIII.*

Paroxismo aliquando raptas fuisse ægras testatur Cl. Pifo. (a)

Paroxismo durante venæ sectio, si plethora adfit, stimulantia antihysterica medicamenta ori, nari- bus, genitalibus applicata, frictiones extremitatum, pediluvia, titillatio plantarum pedis, clysmata antispastica, vel & ipsa opiata, si dolor adfit acutus una cum vomitu, indicantur.

Extra paroxysmum causâ excitans sedulo inda- ganda; prædisponens enim, in nimia irritabilitate con- sistens, roborantibus, nervinis moderari, ad justam me- diocritatem redigi, tolli potest nunquam.

Sic sæpe emeticum, sæpe purgans paroxismi a primarum viarum evidenti vitio orti reditum perfecte præcavet.

In fœmina plethorica, phlogistica sanguinis diathesi prædita venæ sectio, dieta vegetabilis anti- hysterici remedii vices exactissime explet.

Mucosam, leucophlegmaticam, hystericam, inci- dentia, gummi ferulacea, & dein martialia restituunt.

Ex nativa constitutione debilem, laxam, motus, exercitia, roborantia, amara, antihysterica, balnea frigida percurabunt.

Ex animi affectibus ortus morbus si fuerit, quies, venæ sectio, si indicata, sopientia juvant.

Sæ-

(a) *De cognoscend., & curand. morbis p. 393.*

Sæpe, teste Sydenhamo (a), medicamentis aliis inutilibus, dieta lactea sola profuit.

Difficulter tamen hic morbus tollitur, cum & causæ excitantis necessaria plerumque negligatur indagatio, ipsæque fœminæ, longitudinis curæ pertesæ, medicamenta tarde agentia respuant ineptissime.

GRAVIDARUM MORBI

D E

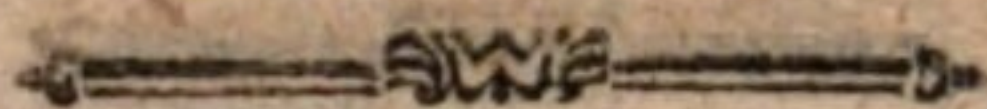
QUIBUSDAM SYMPTOMATIBUS GRAVIDITATEM CONCOMITAN- TIBUS.

Omissis omnibus, quæ ad Physiologiam, circa generationis negotium spectant, de gravidarum morbis, qui ab ea ut causâ pendent, tantum verba factururus, postulat ordo, ut præmissis fontibus, unde omnes gravidarum calamitates scaturiunt, molesta symptomata, quæ fœmina patitur, postquam conceperit, primo narrentur, eorundemque cura secundum artis regulas tradatur.

Gravidarum morbi sunt ferme ex his originibus, five causis oriundi.

Imo

(a) *Dissert. Epistol. ad Guliel. Colle M. D. p. 425.*

1mo Ab irritato systemate nerveo, quod mox a conceptione diversos affectus experitur, non aliunde facile repetendos.

2do Ab uteri grandiscentis mole; uterus enim ex pelvi in abdomen ascendens, & distentus varia incommoda producet paulo post recensenda.

3tio A sanguine intempestive exitum per uterum quærente; inde fluxus sanguinei, abortus, & mille alia mala mox enarranda.

4to Ab ipso foetu valide moto, mortuo, inique sito, tubario, ovario, abdominali plurima matri gravidæ incommoda, quin etiam mala nascuntur.

5to A pravis foeminarum consuetudinibus, vestitu, victus ratione, saltu, medicatione, coitu &c.

6to A variis corporis foeminini partibus plerumque moleste affectis tempore graviditatis, hinc morbi mammarum, alvi, vesicæ, pudendorum, crurum &c.

En sexduplicem morborum in gravidis fontem. Singula nunc capita enucleatius, & liquidius explicabo.

Post conceptionem morbi nervosi dicti sæpius observantur, animi præcipue deliquia, irritabilitas, animi mobilitas major, facilis excandescencia, mœror, appetitus absurdi in res alias insuetas, averfio a rebus antea adamatis; symptomatum hystericorum integra caterva; quasi incipiens chlorosis cum cordis frequen-

ti palpitatione; vomitus, nausæque, quod quidem incommodum in quibusdam durat primis solum aut diebus, aut septimanis, in aliis vero ad ipsum usque graviditatis finem. Idem ferme gravidis mox a conceptione evenit, quod contingere navigantibus solet; scilicet his ab inordinato spirituum motu nausæ, & vomitationes oriuntur, purissimis licet primis viis, ut in gravidis observatur.

Profunt autem lenia carminantia, diacodiata, pauxillum opii ad nervos componendos, aquæ sic dictæ antihystericæ menthæ, chamomillæ, melissæ &c. foetida, scuta stomachica.

Cave ne ad magna quædam, & heroica remedia accedas; præstat enim lenissimis uti, & rem omnem soli fere tempori committere.

Hæc cautela præprimis locum habet in iis, quæ furtive conceperunt, ne inchoatam graviditatem turbes eodem plane crimine, quod quis committeret, foetu jam grandiore effecto.

Item notandum singulam fere scæminam peculiaribus incommodis affligi, ita ut vix duas reperias per omnia hac in re æquales.

Altera malorum multorum in gravidis origo est uterus tractu temporis grandescens, atque mole auctus; nempe viscera abdominis comprimuntur, tunc innumera mala pro ratione compressi visceris; hepar, aut ductus excretorii bilis compressi ab utero icterum faciunt; ventriculus utero jam valde aucto ultimis graviditatis septimanis expandi nequit, & ingesta
pau-

paulo largiora vomitu refundit, qui vomitus a sola mechanica compressione ventriculi proficiscitur, & cum illo vomitu mox a conceptione neutiquam confundi debet.

Omentum sursum urgetur, complicaturque; inde complicatio, & convolutio omenti orta tumores viscerum abdominalium mentitur, tactu percipiendos post puerperium, in omni situ corporis eosdem tota sæpe vita perstantes, non nisi pondere, mole, molestos, & qui medicis imponunt, eosque male ad deobstruentia, qualia in scirrhis affectionibus solent dari, exhibenda seducunt.

Intestina hinc inde comprimuntur, inde alvus morosa, difficilis, & tumores a fecibus retentis, alvo fluente semper decrecentes; malum adeo solenne in gravidis.

Inde hæmmorrhoides circa ultima præprimis tempora graviditatis a refluxu sanguinis per hæmmorrhoidales venas utpote compressas impedito.

Vesicæ, ureterum, renum pressio, & horum viscerum inde nata læsio, & functionum perturbatio varia; mictus nempe frequens, paucus, subinde penitus suppressus.

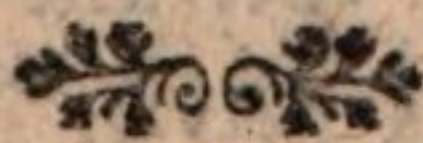
Aortæ descendentis compressio, inde major sanguinis copia partes superiores petit, inde mala capitis, & thoracis talia, qualia a plethora nasci multiplicia solent.

Venæ cavæ, & venarum iliacarum compressio, hinc tumor crurum œdematosus; novimus enim, pressa alibi, aut ligata vena partem extra ligaturam constitutam œdematose tumere, inde varius crurum, item pudendorum tumor hydropicus, & pudendorum hæmorrhoides.

Nervi e medulla spinali oriundi distento utero pressi; hinc artuum inferiorum stupor, crampus, spasmus, ischias peculiaris, dolor, *ανασθησια*, paralysis.

Pectus angustatum a diaphragmate sursum pressum; inde asthma gravidarum, & difficilis respiratio, hæmoptoe &c.

Maximam horum symptomatum partem mitigari tantum, raro tolli posse quisque intelligit, hinc venæ sectio caute administratur, & nunquam ex sola consuetudine celebretur (a), fasciis firmentur partes alvus clysmatibus aperta fervetur, lenia purgantia, si sint indicata, uti & ipsa emetica prudenti manu, & in summa tantum necessitate exhibita ne omittantur (b), denique medicamentis palliantibus unicuique symptomati accomodatis utatur medicus oportet.

D

D E

(a) *Illust. L. B. de Störk medicinisch. pract. Unterricht zweyter Theil p. 153.*

(b) *Id. Cl. Auctor eod. oper.*

DE SITU UTERI PERVERSO.

Hoc loco peculiariter agendum de perdifficili quodam gravidarum morbo, & plerumque lethali, qui ab utero increfcente provenit inique fito.

Descriptiones hujus morbi prostant, sed dispersæ ita, ut is nondum sit sufficienter practicis cognitus, & sæpe numero prætervideatur.

Morbos ab uteri malo fitu oriundos Hippocrates noverat, etsi fortasse minus distincte, & hunc de quo modo sermo est, omnino non, ait enim: uteri quocunque de sede natali moti fuerint, morbos afferunt, five foras processerint, five intus cesserint (a).

Verum uteri situs an naturalis, vel vero præternaturalis fuerit, recte intelligi nequit, nisi prius sciatur, quæ sit pelvis conformatio, situsque. Non dabo anatomicam hujus receptaculi descriptionem, sufficiat id nosse, cavum hoc binas habere aperturas, superiorem unam, atque alteram inferiorem; quod si per medium aperturæ superioris lineam ita duceres, ut ea simul per medium aperturæ inferioris transiret, haberetur axis cavi, axis pelvis. Ponamus foeminam situ erecto, & stantem. In hoc situ, si axis pelvis produceretur ad terram usque, linea ita producta non
esset

(a) Hippocrat. de locis.

esset perpendicularis ad horizontem, sed inclinata sub angulo graduum septuaginta duorum. Axis hæc superior prolongata non recta ascenderet sed umbilicum contingeret.

Hinc imaginare tibi lineam ab umbilico foeminae per medium ani ductam, & habebis pelvis directionem, situm, seu axim.

Nunc, si situs uteri naturalis sit, axis uteri, seu linea a medio uteri fundo per medium ejus orificium ducta coincidit cum axi pelvis.

Inde sequitur uteri situm naturalem hunc esse, ut fundus ejus spectet umbilicum, & os uteri medium ani respiciat. Vagina vero per modum fragmenti circuli antrorsum inseritur, & in pudendum externum definit.

Hanc axis uterinæ determinationem Røderus adcuratius præ aliis dedit in peculiari programme.

Hunc situm uterus virgineus æque naturaliter observat, ac gravidus quocunque tempore graviditatis; is ipse situs est, & hæc virium directio in actuali partu.

Quod si uterus ab hoc situ recedat, quacunque ratione, inique situs, & dislocatus, dimotus dicitur, unde aut partus difficiles oriuntur, aut impossibiles.

Multa exempla apud observatores prostant uterorum dimotorum.

Uterus enim totus quantus mobilis est, nulli-
bique firmatur, nisi qua parte in vaginam abit, hinc
in pelvi ossea, eaque ampliori, hinc inde facile nutat.

Videre nunc placet causas quasdam, quæ ute-
rum a recto suo situ dimovere solent.

Hæ autem sunt intestinum rectum, ejusque conten-
ta, colon sinistrum, & ejus flexuræ, si hæc intestina mul-
tis fœcibus, flatu sint repleta; vesica urinaria valde distenta.

Vel vero potest adesse mala uteri conformatio,
quam observatores anatomici aliquoties in cadaverum
sectioneprehenderunt; uterus ex. gr. nimis alte lo-
catus cum vagina valde elongata, ita ut uterus fuerit
in abdomine potius, quam intra pelvim; pelvis ossea
nimis ampla, & nimis amplum spatium utero conce-
dens; alterius lateris ligamenta breviora, alterius
longiora; uteri scirrhus, aut alius quiscunque tumor
gravis, ut inde uterus præ nimio & inæquali
pondere a debito suo situ recedat; tumores in ova-
riis, tubis, in ipsa pelvi; ren prægrandis in pelvim
delapsus; lien in pelvi, post febres intermittentes tu-
mefactus; tumores omenti, mesenterii &c. repellunt,
urgent, removent uterum a suo situ.

Gibbositas inæqualem, & male formatam pel-
vim facit, ita, ut in pelvi male inclinata uterum
quoque male inclinari necesse sit.

Causæ hæ commemoratæ, itemque aliæ quam-
plures prout uterum virgineum, & nondum disten-
tum dimovent, ita dimovebunt eundem uterum di-
stentum, & gravidum.

Quia

Quin imo , etsi uterus virgineus in suo naturali situ fuerit , is tamen gravidus factus a causis variis tum in eo , tum circa eum existentibus in omnes modos potest detorqueri , & ad iniquum situm redigi , ut aut molesta graviditas , aut partus laboriosus , aut etiam partus immaturus , aut omnino lethalis insequatur.

De una tantum iniqui situs specie plerumque lethali, nondum inter practicos sufficienter vulgata, ab expertissimo Huntero exhibita (a) differere proposui. Evenit nempe, ut fundus uteri superiora, atque umbilicum non spectet, sed ut potius os sacrum respiciat. Uterus ita gravidus effectus ex pelvi non ascendet fundo prævio, sed intra pelvim residebit, fundo ossi sacro fortiter adpresso, atque ita concreescens uterus se ipsum in pelvi incarcerabit; vel vero fundus uteri quasi inversi anum & perinæum spectabit, illudque urgebit, ubi uteri cervix superiora respicit, & supra marginem ossium pubis assurget.

Vesica urinaria, cervix, uretra comprimuntur, & valide adprimuntur ad ossa pubis, ut nihil urinarum mitti possit; ipsa vero vesica urinaria assurgens alte urina distentissima esse solet, cujus inde crepatura a Cl. van Deventer observata est.

Intestinum rectum compressum ex toto, elisumque ab utero distento sese in pelvi incarcerante facit, ut inde alvus inmedicabili modo suppressa sit.

D 3

Ne-

(a) *Anatom. uteri human. gravid. Tabul. XX. Fig. I. II. III. IV.*

Necessaria est adcurata diagnosi hujus morbi; sunt autem signa diagnostica sequentia: urinæ libertas successive minor cum alvo magis magisque laboriosiore, ut tandem urina, & alvus penitus supprimantur; tumor durus, globosus in fundo pelvis retro vaginam, seu inter hanc, & rectum intestinum; compressio recti, & vaginæ; nimia oris uterini altitudo. Oriuntur hæc tertio mense, vel tertio cum dimidio.

Difficillimum erit alium utero situm conciliare. Tentatum est aliquoties, sed irritato conatu. Morbus cum tunc naturæ committi prorsus non possit, requiritur dislocati restitutio, quæ fortasse tribus modis in principio, ante veram incarcerationem obtineri potest; scilicet primo ampliando pelvim magis, nempe spatium conciliando; secundo situ tali ægræ conciliato, ut uterus e pelvi proprio suo pondere in abdomen recidat; tertio admota manu, & utero retropulso, retrusoque.

Urina ad spatium pelvi ampliandum emittenda est cathetere, secus utero obstat vesica, licet identidem aliquid urinæ transprimatur; hocque inutile, Hunterus vesicæ puncturam supra ossa pubis suasit, quod tamen difficillimum puto in tanta partium dislocatione.

Hunterus quoque, ut spatium in pelvi magis fiat, conclusit, ut per vaginam uterus acu triquetra pungatur, & amnii liquor emittatur, ut sic utero collapsa aliquantulum urinæ libertas detur, & ea data uterus situ ægræ, & adjutorio manuum possit reponi.

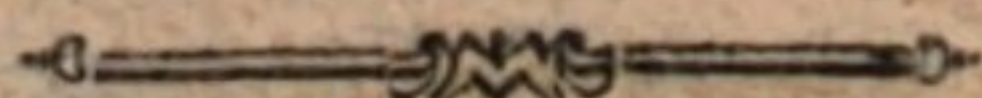
Tentari hæc & possunt, & debent, cum mors cæteroquin certa & matri, & foetui immineat. Novimus vulnera vesicæ pungendo facta vix esse alicujus momenti; uterus vero, qui sectionem ipsam Cæsaream subinde suffert, puncturam acu faciendam perpati absque magno discrimine poterit.

Ad pelvim ampliandam intestinum rectum quoque debet enematibus evacuari, & denique hunc in scopum, & simul ut urina cathetere emittatur, ipsa dissectio symphyseos ossium pubis tentari fors bono cum successu posset.

Corporis situm secundo loco posuimus. Ægra deberet ita collocari, ut genubus, & ulnis insisteret, sed in plano declivi, non horizontali, capite nempe, & humeris profunde inclinatis. Sic enim pondere proprio recidere uterus in abdomen, etiam pelli posset, nisi jam sit validissime incuneatus.

Tertium absolvitur ministerio manuum, si nempe digito in vaginam immisso hæc deorsum detrahatur, digitis vero duobus in anum immisissis fundus uteri removeatur, & sursum urgeatur.

Quod si uterus ad finem quarti mensis manserit incuneatus, repositio non nisi difficillime, aut omnino non peragitur, nisi utero minore effecto, atque contracto; hinc necesse erit, ut liquor amnii methodo ab Huntero proposita educatur, aut abortus sequatur, qui quidem ob perversum situm difficillimus erit.

DE HÆMORRHAGIIS GRAVIDARUM.

Tertia morborum gravidas infestantium origo dicebatur in principio sanguis exitum intempestive per uterum quærens. Considerabimus ergo hoc loco varios sanguinis fluxus, nempe primo fluxum menstruum gravidarum; secundo fluxum hæmmorrhoidalem gravidarum; tertio fluxum sanguinis abortum præcedentem.

Gravidis plerumque una adhuc post conceptionem vice catamenia, utut parcius, fluunt. Sunt quædam, quæ ultra medium graviditatis tempus fluxum menstruum patiuntur, foeminæ nempe succo plenæ, & quæ plurimum sanguinis conficiunt.

Videtur tamen sanguis menstruus non utero, sed ex vasis vaginæ profundi.

Etsi per se nil mali protendat hic fluxus catameniorum, tamen cum signum sit abundantiae humorum, consultius esset, aliquo ante consuetam periodum menstruum tempore, venam brachii tundere, cum orgasmus menstruum fluxum præcedere, & comitari solitus, & major sanguinis ad uterinum systema affluxus sic prævertatur, & avertatur. Quod, si quædam gravida menses patiatur, suaderi semper circa menstruum tempus deberet quies & refrigerans victus ratio; vitanda omnia animi pathemata, ne incitatio sanguis ab alia quadam adventitia causa nexum placentæ cum utero solvat, & abortum efficiat.

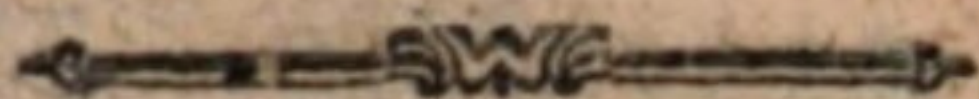
Cavendum quoque, ne medicus ad gravidam vocatus catameniorum hunc fluxum pro fluxu habeat abortum præfagiente, & vanum gravidæ metum incutiat.

Distinguuntur autem catamenia ab alio fluxu per hoc: primo si fluxus hic nullam habet causam ejusmodi, quales infra narrabimus, quæ nempe abortum solent efficere; secundo si absque lumborum dolore, atque torminibus fit, & absque consueto parturientium periodico tenesmo, quamvis & menstruant, & abdomine doleant, & lumbis; tertio, si sæpius gravida fuerit, & durante graviditate talem fluxum omni mense passa sit; & quarto denique, si regularis sit fluxus, qualis mensium esse solet, vel impetuofus, & periculum minitans.

In dubio casu injungenda est quies summa, & decubitus; refrigerantibus emulsis, & venæ sectione utendum.

Fluxus quoque hæmorrhoidalis gravidas exerceet multis ex causis; vel enim olim jam erant hæmorrhoidibus obnoxie, vel iisdem cruciantur modo ab utero distento hæmorrhoidalia vasa premente, vel sunt hæmorrhoides ab alvo in gravidis plerumque dura difficilique. Hæmorrhoidibus his ani, vel etiam hæmorrhoidibus labiorum pudendi, & vaginæ plerumque solum palliative medemur, nempe enematibus oleosis, item eccoproticis, magnesia &c.

Quod si talis hæmorrhoidum per vaginam fluxus abortivæ hæmorrhagiæ metum incuteret, sedulo quæ-

rat medicus oportet, an consuetudinalem fluxum per alvum jam sæpius passa fuerit, an periodicum hoc reditus tempus sit, an communibus hæmmorrhoides concomitantibus stipetur symptomatibus.

Digito facta exploratio varices hæmmorrhoidales in vagina deprehendens, hæmmorrhagiæ speciem clarius declarabit.

Fluxus sanguinis abortientium majoris momenti est, & pensitatus disquirendus, eumque considerabimus sub abortus compellatione, etsi initians sanguinis fluxus non semper abortum efficiat, si nempe parcus is sit, & cito sistatur. Id tamen sanguinis profluvium abortum orditur, & abortiendi præsens periculum adducit.

D E A B O R T U.

Abortus est exclusio foetus immaturi. Ante secundum mensem plurima equidem ovula exclusæ pereunt, attamen nondum tamen dicitur abortus, cum ejusmodi ovuli exclusio absque magna adhuc molestia, & absque pariendi magno labore contingat, & exclusi nondum sit ea evolutio, ut foetum distincte dignoscas.

Hinc a secundo mense usque ad septimum abortus dicitur; a septimo mense exclusi foetus usque ad finem mensis noni dicuntur præmaturi; maturi au-

tem

tem qui nono mense consummato, aut proxime saltem consummando excluduntur.

Discrimen intra abortum, & partum præmaturum est hoc, quod foetus abortu editus, seu immaturus vitam nulla ratione protrahere diu extra uterum matris, & in adultum hominem excrescere possit.

Foetus autem præmaturus, id est inter septimum & nonum mensem editus, vitalis dicitur, seu potens vitam protrahendi, scilicet sub conditione, si accedant requisitæ cautelæ, & diligentia peculiaris.

Dantur tamen foeminae, quæ foetum vegetum, maturum septimo mense finito expellunt ex peculiari idiosyncrasia. Detegitur maturus, vel præmaturus foetus variis modis, etiam pondere (a).

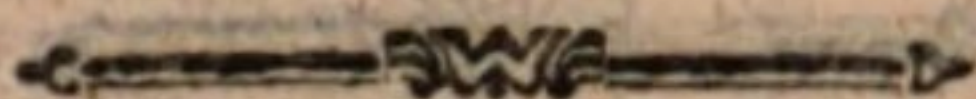
Partus maturus incidit ordinarie inter trigessimam octavam, & quadragesimam septimanam.

Partus seriores, seu post quadragesimam septimanam rariores sunt, & tunc ferotini dicuntur, seu tales, qui finito decimo mense contingunt.

Extant certæ observationes partus undecimestris, & universim partus, qui quadragesimam tertiam hebdomadam non superat ad naturales, utut ad rariores, tamen non ad rarissimos partus pertinet.

Per-

(a) *Conf. Plenck Princip. medecin. Forens.*

Perquam rari sunt duodecimestres. Cl. Røederus finito decimo tertio mense ex parva parturiente foetum grandem operatione Cæsarea extraxit.

Tredecimestres solummodo duos idem Cl. Vir observavit inter centum & tredecim parturientes.

Fœtus librarum sex pondere censetur maturus

Pondus maturorum etiam inter libras sex, & octo inclusive est.

Sed hæc in transitu dicta sint, cum uberius pertractanda veniant in medicina forensi. Nos ad abortum, & ejus causas redimus.

Abortus plerumque fit tertio mense, at fieri etiam semper potest.

Causa proxima abortus est præmatura placenta solutio vel ex toto, vel pro parte ab interna uteri superficie.

Quidquid jam hanc placenta separationem efficere valet, erit causa abortus.

Hæ autem causæ, quæ ovi separationem ab utero tollere, vel depravare possunt, & solent hunc nexum, ferme sunt infinitæ.

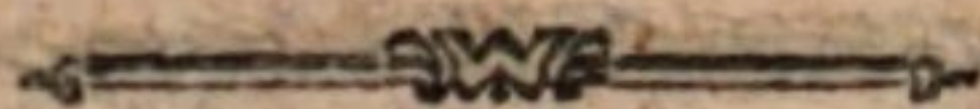
Diversas causarum classes condere juvat, quarum prima continebit causas in viro ejusque semine positas; secunda causas in matre; tertia causas in foetu; quarta causas quascunque externas in matrem & foetum agentes.

Hic

Hic pertinet semen viri depravatum, lue contaminatum; viri venere, morbis, &c. exhausti, unde certe debile germen, & foetus tali de femine prognatus ad maturitatem vix perveniet; hinc abortus causa non semper in matre quaerenda est, non semper matribus medicina fieri debet contra ex. gr. habituales abortum, cum & genitor non raro possit incusari.

Aliae causae in matre reperiendae sunt, scilicet impotentia uteri sese ultra certum terminum extendendi; probabilis haec causa est, si foemina bis, terve eodem tempore graviditatis abortum patiatur, neque antea grandiozem foetum enixa sit; debilitas, laxitasque totius corporis, ejusdemque aetas nimis tenera (a); irritabilitas nimia; febres variae acutae; plethora vera, seu copia sanguinis reapse major, quam quae vasis possit apte contineri; plethora spuria, quae molem humorum utpote rarefactorum majorem solum mentitur, in orgasmo ab ira, vino, saltu, &c.; plethora ad spatium, si nempe manente eadem humorum quantitate, ipsum spatium venosum, & arteriosum arctetur, & angustius reddatur, uti fit terrore, frigore magno subitaneo &c., hinc si dinturnum & austrinum teporem hyemalem excipiat frigus magnum, siccum, boreale, abortus erunt multi; plethora topica systematis nempe uterini in spasmodis a variis animi pathematibus, vel & aliis causis, a pediluviis, balneis emmenagogis, & stimulantibus; omnia emmenagoga sci-

(a) *Aphor. Hippoc, Sect. V. aphor. XLIV,*

scilicet abortiva præcipue, si fumantur circa tempus alias menstruum; morbi uteri varii, ex. gr. fluor albus diuturnus, prolapsus uteri, vaginæ, cancer, abscessus, polypus, hydrops uteri; vesicæ urinariæ varii morbi, uti calculi, ischuria, stranguria; alvus dura, & colon distentum duris fœcibus, unde uteri expansio, & libertas præpedita; hæmmorrhoides, & inde nata colica hæmmorrhoidalis; fistulæ ani, prolapsus ani, tenesmi, dysenteria, diarrhæa exhaustiva (a); vomitus, si modo violenti sint, & diuturni; excipiuntur tamen vomitiones illæ primorum mensium, quæ tamen raro ultra quartum mensem extenduntur, aliquando tamen ultimo graviditatis mense vomitus oritur, sed ab utero ipsum ventriculi fundum urgente, sollicitante; tussis difficilis, longa, convulsiva; morbi varii convulsivi ad ipsam usque epilepsiam (habentur enim exempla fœtuum sub epileptico paroxismo exclusorum) hydrops varius &c.

Jure meritissimo inter causas abortus numeratur excretio lactis nimia, siue hoc fiat lactatione, siue sponte; contingit subinde, ut nutrix clanculum concipiat, aut vero, ut mater propriam prolem lactans iterum gravida fiat; ablacari tunc infans debet, ne & lactanti, & fœtui detrimentum inferatur.

In fœtu abortuum causæ nonnunquam reperiuntur; monstrosa magnitudo, gemini, trigemini, hydrocephalus, hydropicus asciticus, convulsus, mortuus.

So-

(a) *Aphor. Hipp. Sect. V.*

Sola magnitudo foetus ut ut non monstri in matre parvula; nimii motus foetus, vitia varia secundinarum; funiculi nimia longitudo, aut nimia brevitates; hydatides, steatomata, hydropes, ulcera, scirrhi, & variae aliae funiculi umbilicalis, aut secundinarum degeneraciones.

Aberrationes placentæ a sua consueta sede, si videlicet placenta orificio uterino superextensa sit; nam utero grandefcente, & uteri cervice, ac ore distracto necesse est, ut superextensa placenta pariter distrahatur, & tunc inde ejus nexus solvatur. Sequetur ergo tunc hæmorrhagia lenta, initio parca, frequenter repetens, & intensior identidem, circa ultimos præcipue menses major, prima autem vice apparens mense septimo, tandem profusa. Non quidem semper abortus sequitur, si placenta ori uterino superextensa sit; sunt enim quædam, quæ legitimo nihilominus tempore pariunt, verumtamen quodocunque pariunt, erit semper is partus cum insigni, & sæpe lethali sanguinis jactura, aut hæmorrhagia conjunctus.

Dignoscitur hæc hæmorrhagia ab obtensa ori uterino placenta oriunda ab aliis hæmorrhagiæ speciebus per has qualitates, quas supra recensui, præterea etiam per hoc, quod in hac specie hæmorrhagiæ sub ipsis pariendi doloribus sanguis profluat copiosus, ubi econtra in aliis hæmorrhagiæ speciebus sub actuali parturiendi conatu nil profluit.

Optima diagnosi, an nempe hæmorrhagia oriatur a placenta prævia, & ori uterino superextensa, an vero aliunde, optima inquam diagnosi habetur

ex

ex ipsa exploratione manu instituta, quo modo placentam præviam a membranis ovi facile distinguimus,

Hæmorrhagiam hanc initiantem ante tempus pariendi observatam ad aliquot dies & septimanas quies solatur, & suspendit, itemque venæ sectio, & refrigerans victus, & medicina; at vero aliquantum progressam nihil sistit, nisi uteri evacuatio accelerata; hinc tunc oportet prompte immissa manu placentam præviam solvere aut perforare, & versum infantem arreptis pedibus extrahere.

Hoc placentæ vitium, & inde natas periculosas hæmorrhagias primus accurate descripsit Cl. Levret (a).

Alia abortus causa esse solet hydrops ovi, seu aqua inter membranam utramque collecta, & nimia earundem membranarum tenuitas.

Ad causas abortus pertinet quoque aer, & ejus nimie vicissitudines; si post mollem, tepidam, & austrinam hyemen, ver siccum, & frigidum sequatur ipso teste Hippocrate frequens abortus erit; hinc vel nos in nosocomio epidemicos abortus vidimus certis annis, & annorum constitutionibus.

Motus, nixus validi, elevationes subitæ brachiorum, vectiones supra strata viarum, saltus &c., vulnera, lapsus, ictus.

Ve-

(a) *L'art. des accouchements.*

Vestimenta nimis arcta, uti ex. gr. thoraculi in iis maxime, quæ clandestinam graviditatem celare conantur.

Nimia venus etiam tempore graviditatis, quæ certe eo in statu exulare penitus deberet, & hanc abortiendi proclivitatem plurimum auget.

Quoad prognosim tenendum primo, quod abortus primis mensibus sint minus periculosi; secundo hoc tempore raro quædam pereat hæmorrhagia uterina, hinc non ita trepidandum fluente sanguine; tertio quod ante quintum mensem, si remedia interna & quies, & venæ sectio, item epithemata actu frigida ad pubem, ad pudenda non juvent, manus obstetricia sit inutilis; solum hoc fieri potest, ut foetus jam solutus, sed hærens in ore uterino, aut in vagina, obstetricis manu eximatur, verum versioni, aut alii cui-dam operationi obstetriciæ, ob uterum hoc tempore nondum sufficienter dilatatum, locus non erit; quarto quod contingat, ut, foetu dudum expulso, secundinæ diu remaneant, & universim diutius maneat post abortum, quam post partum, quo in casu ante quintum mensem neque extrahi debent, nec etiam possunt, neque remediis ullis pellentibus, seu *Εκβολικοις* urgendæ, sed tranquille erit expectandum; post sextum vero mensem extrahi quoque non debent, possunt tamen juvari immissa manu; quinto quo serior abortus, eo erit pro matre periculosior ob majorem scilicet tunc hæmorrhagiam; sexto periculosus abortus per abortiva procuratus, quia non sequitur nisi post validam validi remedii actionem; dantur exempla lethalia, ubi foetu vix excluso matres periire, postquam

drafticis, vitriolo cupri, infuso fabinae fibi vomitum, aut menses ciebant; una enim periit rupta vificula fellea per vomitus affiduos, alia ex hepatitide, alia ex vomitu non compescendo per sex septimanas durante, & emaciante; feptimo abortus fcorbuticarum, languidarum, debilium periculofi; octavo periculofus ex placenta praevia osculo uterino superextenfa; nono quod abortus facile fiat habitualis; decimo abortus putrida laborantium, item dysenteria vix praecaveatur; male hinc eft intellectus Hipp. de dysenteria gravidis falutari; undecimo abortus nondum habitualis, & initians adhuc, fanguine nondum, aut paucovifo, ex cauffa transitoria, in corpore caeteroquin bono, cito adhibita exquisita medela, frequenter fifatur; duodecimo aut fi adfint veri dolores partus, frequentius de tempore in tempus recurrentes, vix inhibeantur abortus; decimo tertio quod facilius praepediatur infans abortus ore uterino adhuc claufo, duro, ftricto, quam hiante, molli, laxo; decimo quarto haemorrhoids ani, vel vaginae, vel labii pudendorum, orto fimul dolore lumborum, & colico, abortum mentiatur instantem, quem ideo foeminae faepe timent; is tamen error magnus haud eft; juvat emulfum, quies, oleofum enema absque ullo prorfus ftimulo; decimo quinto quae fluore diuturno laborant procliviores fint in abortum; decimo fexto quae menses patiuntur profufiores facilius abortiantur; decimo feptimo venae fectio frequens abortum invitet.

Signa abortus funt fequentia, primo mammae extenuari incipientes lac aquofum fundunt (b); secundo

(a) *Aphor. Hipp. Sect. V.*

do latera arcta, & venter supremus angustatus; tertio abolita foetus sese moventis sensatio cum lassitudine; quarto horror, frigus, & subsequentes dolores lumborum, abdominis, ad inguina cum tenesmo; quinto osculum uteri humidum, mollius, hians, post quemlibet dolorem magis apertum (a), aquam, serum rubellum sanguinem fundens; abortus tamen primis quadraginta diebus, ubi sæpissime fiunt teste Hipp. sunt absque hæmorrhagia; tertio autem mense multum sanguinis perditur.

Inquirendum primo est in causam illam, quæ nexum placenta tollere conatur; illa, si adhuc adsit, removenda erit, qua remota res omnis non raro feliciter cedit; hinc ex. gr. vestes adstrictæ solvendæ, plethora minuenda &c.; (juvat ergo, ut medicus mente teneat plerasque causas abortuum); secundo quies, & decubitus horizontalis semper in quacunque causa imperandus; tertio urgentioribus symptomatibus ab illa causa remota prodeuntibus succurrendum; cum autem hæc symptomata diversissima sint, patet, etiam ipsam methodum diversam esse debere.

Quædam hic referam, ut elucescat, quid alibi fieri oporteat, si aliæ etiam causæ, & causarum effectus adfuerint; ex. gr. in instante abortu a febre optimum remedium ad præcavendum abortum id ipsum quod febrim tollit, est; in febre nempe inflammatoria, pleuriticaque venæ sectio.

E 2

In

(a) Ill. Præses Noster L. B. de Störck medicinische pract. Unterricht zweyter Theil p. 159.

In valido impactu in abdomen gravidæ ea proderunt ad abortum præcavendum, quæ magnis contusionibus medentur, scilicet venæ sectio, emollientia tepida, potus tepidi emollientes, discutientes ad locum fugillatum; nocerent autem omnia alia.

In abortu instante ab acri intestina irritante, colica &c. conveniunt mucilagines, oleosa &c.

Ab æstu nimio humorum rarefactorum proderit post phlebotomiam frigidum epithema ex posca.

A spasmodicis hysterice, terrore, juvabunt antihysterica, castoreum, foetida ore assumpta, per modum scuti adplicata ventriculo, abdomini, aut more quorundam ad lumbos; reliqua autem sic dicta retrahentia emplastra dispensatoriorum antiquorum sunt ridicula.

A nimis evacuationibus aliis quibuscunque juvant invigorantia.

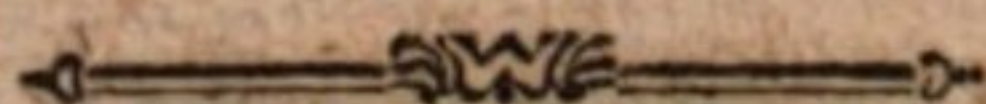
Quod si vero dolores veri pariendi adsint, fiant intensiores, crebriores, ore uteri magis magisque dilatato post singulos dolorum assultus, abortus præcaveri non amplius potest; tum duplex hic conditio obtinet, vel enim adest hæmorrhagia stricte sic dicta, & major sanguinis jactura, quam soleat fieri instante partu, vel vero omnia ita procedunt prout id observamus in legitimo partu. In primo casu, ubi scilicet non nimium sanguinis perditur, id quod scire possumus usu, inspectis linteaminibus, optime vero testimonio ipsius ægræ, si ea jam sæpius peperit, vel

vel vero assertione obstetricis probe exercitatae, totum negotium naturae committimus dando non valida, non stimulantia, sed innocentia quaedam, injiciendo clyisma leniter stimulans; at vero in altero casu, ubi magna est hæmorrhagia, uterus cito debet evacuari manu obstetricante foetu verso, perque pedes extracto. Sexto mense, & reliquis id fieri potest, non autem citius, quod quidem neque opus est, cum hæmorrhagiæ ante quintum, aut ante initium saltem mensis sexti longæ quidem esse possint, sed nec tumultuariæ nec largæ; jacturam enim sanguinis multo facilius toleramus si fiat pedetentim, quam si eadem quantitas, aut etiam minor simul quasi & semel profundatur.

Patet ex his omnibus male in omni abortu adhiberi semper eandem methodum; male semper & venam secari, & adstringentia, & opium (in absentia solum febris, & animi quodam graviori affectu indicatum) propinari, & frigidum acetum pubi, & pupendis imponi; etsi enim hæc bona sint, tamen solummodo certis præsuppositis causis opem ferunt, & indicantur.

Quamvis multæ dentur foeminæ, quæ etiam post assumpta drastica non abortiuntur, aliæ tamen adeo facile abortum patiuntur, ut is in consuetudinem abeat.

Hujus causæ sunt eæ ipsæ, quas supra retulimus; celebriores tamen observantur primo atonia uteri a frequenti jam graviditate, a longo fluore albo; secundo dispositio hæreditaria; tertio morbus hy-

stericus, cum frequenter animi pathemata abortum caussent; quarto uterus ad certum solummodo gradum extensibilis; quinto venus immoderata, & muliebris onania.

Talis abortus causam dignoscere, huncque præcavere persæpe difficile; observatur enim non infrequenter in foeminis, quas ex externa apparentia non solum, verum & post sedulum examen, optima fruentes sanitate judicares.

Cura instante abortu eadem est, quam antea retuli, at vero omnis opera danda est primo extra tempus graviditatis ad tollendam hanc malam dispositionem; secundo paulo ante illud tempus in graviditate, quo alias solebant abortus fieri.

Hinc extra graviditatem morbosa omnia tollenda, & cum plerumque laxitas, ac atonia peccet, constat roborantia, martialia tanti usus esse; sic in foeminis ex. gr. debilibus, hystericeis habitualis abortus præcaveri subinde potest, si secundo, aut tertio graviditatis mense dentur longo usu, & moderata dosi roborantia, uti peruvianus cortex, martialia &c. (a); imo tali in casu solum foliorum aurantiorum infusum bis de die ad partus tempus usque sumptum juvasse expertus est Ill. L. B. de Störck (b). Ante illud tempus, quo alias solebat abortus fieri vitandæ causæ excitantes,

(a) Ill. L. E. de Störck medicinisch. prakt. Unterricht zweyter Theil p. 161.

(b) Idem eod. oper. 162.

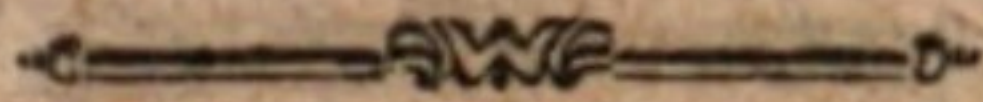
tes sunt, vestitus arctior, venæ sectiones intempestivæ, venus omnis, motus nimius, saltus, incessus per loca glacie obducta, rixæ &c.

Cæterum, quæ faciles sunt in abortum sequentia observent; primo vitent vehementes motus, elevationes ponderum; secundo hominum concursus, ne a turba irruente lædantur, comprimantur; tertio spectacula, quæ animum valde commovent, vias ob glaciem lubricas; hinc hyeme domi se contineant, non videant epilepticos, justificatos, funambulones; quarto non narrentur mortes puerperarum, tristes nuntii, venæ sectiones non instituant medico non consulto, thoraculi, Strickroße deponantur,

DE GRAVIDARUM SYMPTOMATIBUS A FOETU IPSO, A PRAVIS CONSUETUDINIBUS MATRUM, ET AB ILLARUM CORPORIS STRUCTURA ORTIS.

Inter morborum in gravidis fontes enumerabatur quarto ipse foetus, utpote valde motus, convulsus, mortuus, ejusdemque situs iniquus, tubarius, ovarius, abdominalis.

Major enim motus foetus caussat molestam sensationem, incipientem lypothymiam; convulsus potest quoque uterum in consensum trahere, quin in abortum cieri hoc motu foetus poterit,

Fœtus mortuus an morbos, & quales inducat disputatur. Ajunt plerique seculi prioris medici, fœtum mortuum putrescere, putredinem vivo matris corpori inimicam varias affectiones producere, faciem plumbeam, oculos lividos, refugientes intra orbitam, cordis palpitationem, spirationem difficilem, fœtentem, capitis dolorem, oculorum caliginem, aurium tinnitum, febrim lentam, ac deliquia; verumtamen hæc mala primo in gravidis non notantur, secundo fœtus in utero non putrescit. Observantur fœtus nono mense nati, ex quorum constitutione, & habitu, mole parvula, rugositate, contractione patet, hos tales jam a sexto, aut septimo omnino mense mortuos fuisse, nihilominus nullum prorsus vestigium adparet putredinis, vel nullum in matre incommodum, quin imo gemelli nascuntur, quorum alter torosus est, & vegetus, alter vero dudum mortuus. Subinde hi fœtus maturi indurantur, & nascuntur ferme lapidei, seu lithopædion. Nonnumquam fœtus maceratus amnii liquore resolvitur absque tamen putredinis nota.

Aer exclusus, cujus liber accessus omnino est necessarius ad putredinem producendam, ratio est, cur fœtus in utero non putrescat.

Hinc talia non sunt expectanda signa, ut judicetur, an vivus, an mortuus sit fœtus, sed si fœmina jam multo abhinc tempore nullum advertat motum, qui tamen antea validus, & continuus fuisset, si circa infimam abdominis partem insolitum grave pondus nunc in una, nun in altera sentiat parte, prouti
cor-

corporis situs est, tuto prædici potest, mortuum esse foetum (a).

Nihilominus morbos statuimus ipsimet a foetu mortuo, tunc scilicet, si velamenta embrionis, seu membranæ foetus quacunque ex causa ruptæ sint, & aer externus hac ratione accessum habeat ad foetum; tunc enim cito expediri exclusio foetus debet, ni velis, ut omnia brevi putrescant, & uterus, & reliquum matris corpus mala fufferat prioribus multo pejora.

Foetus inique situs modo hanc, modo illam partem validius premit, hinc dolor in loco pressio, & incommodum illi parti pressæ conveniens, scilicet dysuria, ischuria si vesica, alvus laboriosa si intestinum, stupor, immobilitas cruris, femorisque si nervus comprimatur.

Foetus tubarius, ovariis &c. Ordinarium foetus domicilium est uterus Nullæ extant observationes certæ foetuum in tuba alterutra, vel vero in ovario conceptorum, & crescentium ad plenam usque evolutionem.

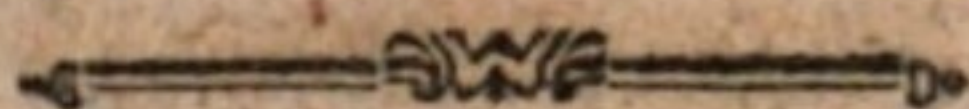
Referam hic pauca quædam, quæ ab auctoribus quibusdam observata fuerunt. In ovario conceptum fuisse foetum legitur (b); ovarium hoc a cres-

E 5

cen-

(a) *Ill. L. B. de Störck medicinisch. pract. Unterricht zweyter Theil p. 162.*

(b) *In Philosophicis transactionibus.*

cente foetu rumpebatur, qui una cum copioso sanguine in abdomen effundebatur, tubis & utero illæsis. Habetur exemplum foetus alterius in ovario concepti, & aucti, qui ruptis membranis in abdomen lapsus est, & orto abscessu ingenti intestini recti per matris anum exitum invenit. Visus fuit (a) foetus tubarius, seu in tuba Fallopiana crescens, quæ a foetu distenta, dein vero rupta sanguinem in abdomen effudit, & primo convulsiones, deinde vero mortem intulit. Habentur historię foetuum in abdomine contentorum extra uterum, tubas, ovaria, ut, orto ad umbilicum apostemate, ossa foetus prodiderint. Item longissimo tempore nonnunquam foetus intra abdomen conclusus mansit, ut interea foemina alios foetus ediderit uterinos.

Observatus fuit (b) foetus in abdomine receptus sine involucris, funiculo umbilicali per tubam Fallopianam in uterum protenso, ibique secundinis inserto. Erat hic foetus sine amnii liquore, & tamen pervenit ad justam molem; hinc illorum sententia ruit, qui hoc liquore foetum existimant nutriri; secundo hinc quoque sequitur, ovula in ovariiis fecundari jam, non primum in utero.

Mors plerumque a tali partu extra uterum nato observata est; rariores enim sunt illi casus, ubi orto apostemate foetus alicubi prodit. Sectio Cæsarea hic
ve-

(a) *A Vallisnerio.*

(b) *A Cl. Bartholomæo Patuna.*

vere, & unice indicatur, dummodo certa habeantur signa foetus ejusmodi extra uterum existentis.

Motus validiores ex dictis matri incommodum inferunt. Veteres æque, ac recentiores statuunt, foetum verti, verumtamen ex incisuris gravidarum uteris constat, foetum semper prævio capite esse in situ naturali, nam primo caput semper est gravius; secundo exploratio docet caput prævium esse ante illud tempus circumvolutionis; tertio observationes anatomicæ id monstrant; quarto docent & foetus immaturi prævio capite exclusi, gemelli, monstra.

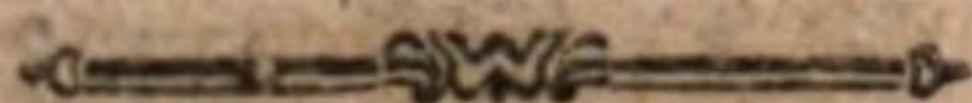
Placenta non in uteri fundo adnexa, item scirrhusa, hydropica incommoda multa creat.

Liquor amnii nimis abdomen nimis distendens.

Quinta origo morborum in gravidis est victus ratio, & regimen, nempe vestitus, thoraculi, Strick, rōcke, calcei, saltus, medicatio, venus.

Sexto loco morbi oriuntur in gravidis ob partes quasdam peculiariter affectas; scilicet primo morbi mammarum, ubi quinto, aut sexto mense lac conficiunt; plerumque id pedetentim fit, nonnunquam tamen etiam repente, ut post partum id fieri solet; observantur enim mammae tumentes, dolentesque ex tali lactis copia orta tempore graviditatis. Rarior quidem hic morbus est, attamen existit.

Secundo morbi pudendorum, eorum oedema, suffusio sanguinea, livorque, varices. Oedema & suffusio aqua calcis, aqua aluminosa, saturnina, aut aqua rosa-

farum cum aceto lythargirii lavantur, uti & varices, que subinde rumpuntur; subinde cataplasma discutiens ex vino paratum, vinum herbis aromaticis infusum cum sale ammoniaco juvat. Raro in oedemate scarificatio necessaria est, sed si indicetur, fiat per breviculas incisiones, ex quibus plerumque tamen parum levaminis habetur.

Tertio alvi morositas oleosis clysmatibus, magnesia muriæ movenda; absint irritantia enemata, aut saltem caute.

Instante abortu absit enema vel levissime stimulans, raro quoque oleosum prodest.

Hæmmorrhoids prostrans ani aceto saturnino, unguento saturnino, aqua calcis, aqua frigida, spongiola, vino rubro, salviæ decocto imbuta reprimi-
tur; verum hæmmorrhoides inflammatae semper emollientia petunt; inflammationem autem desumes ex ardore, doloreque continuo, & pulsante, non enim sufficit quilibet dolor.

Vesicam crebro exonerent, subinde abdomine elevato, & sustentato, subinde cubantes in dorsum.

Crurum oedema sibi committendum, uti etiam varices. attamen si oedema magnum, varices magni, metusque rupturæ esset, prodest fasciatio a pedis digitis incipiendo, fascia duorum digitorum transversorum sine fimbria, prodest præcipue talis fasciatio sub partus doloribus; tempore puerperii plerumque eodem cessat, aut facile sanatur suffitu, frictione &c.

PARTURIENTIUM MORBI

D E

CAUSSIS HORUM MORBORUM, ET DE QUIBUSDAM PARTURIENTIUM SYMPTOMATIBUS,

Pervenimus ad morbos parturientium, qui scilicet proveniunt ab ipso instante, aut præsentē partu. Sunt quidam horum morborum solis parturientibus proprii, alii vero etiam ad alias fœminas non gravidas pertinent.

Univerſim triplex morborum in parturientibus occurrentium fons eſt; ſcilicet vel oriuntur hi morbi primo a matre, ejusque diverſa conſtitutione; ſecundo vel vero a fœtu; vel demum tertio ab obſtetrice, vel obſtetricante, & perverſa ejusdem praxi.

Videamus morbos ab ipſa matre non bene conſtituta provenientes. Primus ergo parturientium morbus eſt defectus dolorum ad partum requiſitorum. Hujus cauſſæ ſunt, primo univerſalis debilitas, quamvis hæc rarius accuſari poſſit, cum viſæ fuerint ſæpe agonizantes fœtum excludere; imo mortuæ quoque matres tantam ſubinde uteri vim elatiſticam retinuerunt, ut fœtus protruſus in lucem fuerit. Nihilominus debilitas univerſalis admodum confert ad partum retardandum. Secundo dolores parturientium voluntarie inhibiti. Inhiberi ſemper, & penitus non poſ-

possunt, præcipue ultimi, seu decretorii, possunt tamen suspendi, adjuvari, uti in exoneranda vesica, alvo, &c. Tertio uteri atonia ob nimiam distensionem a fœtu, aquis &c.

Cum autem proxima causa dolorum partus ignoretur, saltem ea, quæ a Physiologis dicuntur non videantur sufficere, nequit determinari, unde defectus dolorum requisitorum proveniat.

Dolorum absentia a nimia matris debilitate si adfit, cardiacis, vino, cinnamomo indiget.

Si voluntas deficiat in irritabili primipera, do-
lores nixu elaborare nondum instructa, consiliis, instructione, minis dolores excitabis,

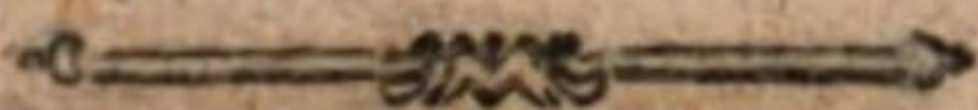
In atonia uteri frictiones abdominis, clysmata, levis oris uteri irritatio indicantur.

Præter hunc defectum alii quoque parturientium dantur morbi, morborum symptomata,

Solennior affectio parturientium est illa, quæ sub nomine dolorum spuriorum venit. Sciendum prius quid sint dolores veri, nempe conatus dolorifici & tenesmoidei fœtum exprimendi ex utero, seu dolores a lumbis orti ad umbilicum, indeque ad uterum pergentes cum tenesmo fœtum expellendi, periodice recurrentes; spurii vero colicam referunt spasmodicam, vagam, inordinatam, absque fœtus promotione.

Caussæ spuriorum sunt hysteria, seu irritabilitas major, plethora, metus ex concursu foeminarum, ex periculo proposito &c. Tolluntur venæ sectionibus, castoreatis, opio, &c. enemate oleoso, carminante &c.

Tertio loco memoranda veniunt symptomata multa sub partu contingentia, uti crampi subinde sævissimi, ischias rheumatismi, dolor capitis, vomitus, convulsiones, epilepsia sub ultimis conatibus, apoplexia in plethoricis, collo ligato, antrosum vi adacto, forti insufflatione, præmaturis laboribus, & imprimis a vino, pellentibus &c. Dolorum sævities in sensibiliore, dolores protracti nimium in partu difficili, lento, impossibili. Morbi pectoris, respiratio difficilis, peripneumonia, hæmoptœ, rupturæ varicum ani, crurum, pudendorum. Febris major, aut minor semper est in parturiente, ubi subinde validi, & ossa concutientes tremores, uti in intermittentibus observantur. Perinæi nimia tenacitas in anosis, & simul primiparis foetum retardando incommoda infert. Perinæi ruptura, quæ si parva sit, uti plerumque contingit (ut ut dolor tertia die augeatur, & pluribus diebus duret inter ponendam alvum, in mingendo, fluxu lochiorum) levi suppuratione orta sanatur; ruptura autem totius perinæi etiam curatur tamen difficilius, & subinde omnino non si tam alte findatur intestinum, ut fæcum oriatur incontinentia. Hæmorrhagiæ variæ a variis causis in ipso partu, aut statim post eum, de quibus in peculiari capitulo agemus. Uteri prolapsus, plena inversio, & mors, nisi mox reponatur.

Patet ex his innumera fere esse symptomata, quæ fœminæ sub partu contingere possunt, simulque ex dictis intelligitur, quænam ex his palliantibus sint tractanda, scilicet, quæ partu excluso per se sanantur, quinam morbi citam fœtus exclusionem petant, utpote mortem alias inferentes, & quinam Medico, quinam Chyrurgo partu absoluto remaneant adhuc curandi

DE PARTU DIFFICILI.

Inter parturientium morbos venit quarto loco partus difficilis considerandus. Hic inferi deberet ars obstetricia, quam utpote ab Expertissimis hujus artis magistris abunde explicatam tuto negligimus. Solummodo strictim plerasque difficilis partus causas recensimus, quæ vel ex parte matris, vel fœtus, vel obstetricis ortum habent.

Qualis autem partus difficilis sit, definiri vix potest; nullum enim absolute facilem observare datur, cum dolores plus minus semper adsint, nisi præsentem causam doloris parturiens ab eo non afficiatur, quo in casu dixerat Hipp. (a); quia aliqua parte corporis dolentes ut plurimum dolorem non sentiunt, illis mens laborat.

Partum difficilem multi definivere, quod sit exclusio fœtus cum magna molestia, unacum periculo
ma-

(a) Sect. 2. aphor. 6. p. 47.

matris, vel foetus, vel utriusque (a); ast plurimæ difficulter pariunt, ut ut non tantum periculi matri, aut foetui immineat; periculosus enim partus cum difficili confundendus non est.

Alii aliam dedere definitionem, sed infirmam, cum limites facilem inter, & difficilem partum difficulter noscantur.

Omniū optime difficilem definivit partum Ill. L. B. de Störck (b) dicens illum esse, qui vel majores naturalibus dolores creat, aut qui sine auxilio obstetricis fieri non potest.

Causæ ex parte matris sunt systematis genitalis tam interni, quam externi prava conformatio, ex. gr. angustia præternaturalis, atresia, prolapsus, scirrhi, tumores vaginæ, ficcitas, inflammatio, ulceratio, cicatrix &c.

Partes vicinæ huic systemati partum subinde reddunt laboriosum, herniæ, vesica lotio plena, fæces multæ in intestinis, hæmmorrhoides dolentes, perinæi superius commemorata tenacitas, fors quod olim ruptum, nunc nodosam & duram fecerit cicatricem.

Pelvis regularis, sed nimis arcta in vix nubilibus, iisque, quæ ad plenum corporis augmentum

F

ono-

(a) Confer. Ill. L. B. van Swieten comment. in aphor. Boer. §. 1310.

(b) Dissert. de concept, part. natur. difficil. & præternatur. p. 26.

nondum devenerunt; pelvis varie defigurata, ligamenta pelvis sacroischiatica nimium robusta, rigidaque, ut quæ cedere aliquantum debent, quod vitium adest in primiparis annosis.

Uterus a suo situ dimotus, quem ante ita descripsimus, quod scilicet ejus axis a medio fundi ad os uteri ducta, & utrinque producta hinc umbilicum, illinc anum debeat contingere.

Ex parte foetus ejus nimia magnitudo, caput monstruosum, hydrocephalon; alia quoque pars prægrandis; moles ejus absolute nimia, vel etiam relative.

Situs foetus iniquus, qui summopere variare potest. Doctrina de iniquo hoc situ, & modo eum corrigendi omnem fere obstetricantium scientiam complectitur.

Morbi foetus varii, abdomen hydropicum, tympanitis, excrescentiæ, monstruosa fabrica; foetus plura capita habens, corpora plura foetuum connatorum, confusorum in unam molem; foetus ultra legitimum tempus remanentes, & partu serotino exclusi; gemini, trigemini uterum distendentes; vitia membranarum ovi, nempe tenacitas, aut earum teneritudo nimia.

Ex parte obstetricis labor præmaturus, stimulantia, metus injectus, inepta versio, rudis applicatio instrumentorum &c.

DE HÆMORRHAGIIS.

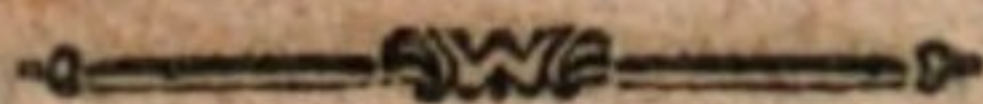
Agendum restat quinto & ultimo de hæmorrhagiis, quas penitatus hic pertractabimus; gravem nempe materiam, & scitu summopere necessariam, cum & frequentissimæ sint, & cito interimant, & hoc ipso promptissimam medelam requirant, quæ tamen difficilis sæpe est ob ipsam causarum multiplicium diversitatem.

Omnis ferme uteri hæmorrhagia oritur a patulis vasis, iisque plerumque valde amplis, si eorundem vasorum constrictio undequaque impediatur, aut non succedat.

Hæmorrhagiæ quædam sub ipso partu contingunt, non confundendæ cum ordinario sanguinis stillicidio ante & sub partu præsentem.

Ante & sub partu fit hæmorrhagia primo ob placentam præviam, & osculo uteri superextensam; secundo ob præmaturam placentæ separationem, fætu nempe nondum excluso.

Maturius autem hæc solvitur primo ob cohæsionem minus firmam; secundo ob funiculum nimis brevem, collo circumflexum; tertio ob avulsionem partialem placentæ; quarto ob abruptum funiculum; quinto ob uteri rupturam, fors ob convulsiones fœtus, fors a ruditer immissa obstetricantis manu. Medela est acceleratio partus versione facta, aut ca-

pite jam multum promotum, & pone exitum constituto, forcipe absolvenda Levretiano.

At vero tunc urgenda erit contractio uteri, nisi ea sponte insequatur; urgebitur autem uterus ad contractionem modis infra exponendis.

Hæmorrhagiæ uteri post partum sunt primo ab uteri atonia; uterus enim ultra modum distentus aquis fœtu monstroso, gemino, hydropico, vim suam contractilem vividam amittit; hinc eo a fœtu, & placenta evacuato, attamen se non cito contrahente patula manent orificia vasorum. Causæ aliæ sunt vis vitæ debilis ob morbos prægressos, cachochymiam, chlorosim post frequentes partus, & abortus; partus nimium diu durans, difficilis, & fors aliæ ignotæ hanc uteri inertiam producere valent.

Secundo a partu totius ovi, integris membranis & placenta, nam si pelvis nimium ampla fuerit, facillimus partus, & celerrimus fit; hinc datur partus quædam periculosa facilitas. Tertio ubi fœtus cito excluditur & facile, placenta mox insequente, fit sæpe hæmorrhagia; novimus enim, uterum primo aquas expellere, dein postquam aliquantum contrahebatur excludere fœtum novis doloribus, tandem novos denuo conatus pariendi oriri, ut quodammodo denuo pariant secundinas; per gradus dein uterus incipit contrahi, non simul & semel, sed pedetentim. Si jam terni hi partus, ut ita dicam, aquarum nempe, fœtus ipsius, & secundinarum sese nimis cito insequantur, uterus evacuabitur, priusquam novas vires colle-

legerit se contrahendi, hinc hæmorrhagia. Quarto ab uteri vulneribus violento instrumentorum usu illatis; item a violenta placentæ avulsione. Quinto a placenta semiavulsa. Sexto a grumis majoribus ob spasmos oris uterini fors diutius collectis. Septimo inversio uteri completa, & incompleta hæmorrhagiæ ansam dat; completa est rarior, oriturque a violenta tractione funiculi umbilicalis; incompleta est multo frequentior in partu accelerato, & præcipiti. Fundus uteri tunc inversus ad os uteri usque, ad usque vaginam pergit, inde pars prolapsa ab osculo uteri contracto incarceratur, strangulatur.

Octavo ab uteri ruptura quæ varia est; vel enim tota ejus substantia finditur, vel ejus os, aut superficies interna vulnere læditur substantiam non penetrante; prima species semper est lethalis, non autem secunda.

Nono dolores hæmorrhagiam caussant; non autem dolores omnes, sed solum validiores, continui. Dolor aliquis cum conatu pariendi, periodicus &c. debet adesse ad excludendam placentam, grumos; dolores hi posthumi, posteri vocantur, *Nachwehe*, necessarii sunt, triduo durant; dolores vero majores & assidui orti ab uteri & nervorum erethismo hæmorrhagiæ dant occasionem, alliciendo nempe humores ad locum irritatum.

Remedia varia laudantur; primo venæ sectio, at vero in nullo casu hæc convenit; secundo adstringentia, quæ nil juvant in his hæmorrhagiis; profunt solum

in parvis sed frequens recurrentibus, & tarde, & lente contingentibus fluxibus sanguineis, scilicet roborando; tertio narcotica, quæ nocent, nisi causa hæmorrhagiæ sit dolor sanguinem alliciens ad locum irritatum; quarto ligaturæ, sed hæ non sufficiunt; quinto situs horizontalis quietus, capite, & thorace declivi; sexto fatus, potusque frigidus ad faciem, lumbos, pubem; septimo exemptio corporis alieni; octavo injectio in uterum frigida, adstringens, quam Galenus jam laudavit, injectio liquoris spirituosæ, oxycrati &c.

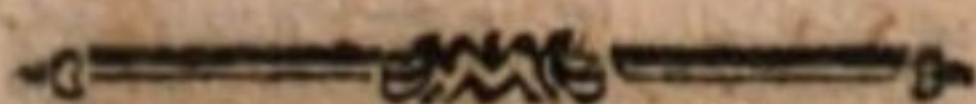
Ast quid faciendum? primo si corpus alienum eximi non posset, ex. gr. fœtus, aut secundina trimestris? secundo, quid si impetus profluentis sanguinis injectum liquorem non admitteret? tertio si syrinx non esset ad manus? ruri? urgentissimo in casu? Tunc juvat magna turunda in vaginam, & ipsum, si fieri potest, uterum intrusa, aceto aut oxycrato imbuta.

Prodest autem eximie talis turunda primo in atonia uteri evacuati, ubi quoque tinctura cinnamomi pertinet, & ubi plurimum conducit frictio præcipue abdominis; secundo si quoddam corpus in utero restitet, quod eximi nequit; tertio in hæmorrhagia uteri traumatica; quarto in hæmorrhagia a placenta prævia.

Ceterum notanda sunt sequentia, primo quod ubi suspicio atoniæ, non sit properandum, partus potius retardandus, non adjuvando dolores partus, decubitu tranquillo; secundo hæmorrhagia hæc cæteris sit frequen-

quentior, mox a partu insurgat, fugiat non attentos, cum sit sine dolore, cum syncope; hinc excluso foetu videndum quantum, & quamdiu sanguis fluat; serius non oriatur; hinc non discedendum a puerpera, donec globus incipiat formari supra pubem; tertio semper aqua calida, & frigida, & acetum, & fyrinx ad manus sint; quarto quod hæc sit illa hæmorrhagia, ubi tinctura cinnamomi, vinum, motus, & frictio profunt, attamen neutiquam sola; quinto partus nunquam præter tempus urgendus, aut tanquam difficilis proclamandus; hinc multos naturales partus videre juvat, ut scilicet sciamus, quid sola efficere natura possit; plerumque enim putamus, naturales partus nos nihil docere, at in plurimis nos instruunt. Imperitus obstetricans ad arma clamabit, ubi peritior alter, sapienter negotium naturæ committendo matri æque, ac foetui consulit; sexto quod oporteat scire quantitatem sanguinis, qui naturaliter solet in partu profundi. Varia est mensura ad libram unam & semis, ad libras duas & ultra, ut nil certi statui possit. Optima mensura capitur ex pulsu utique non solo, nam falleret in leipothymiis aliunde accedentibus.

PUERPERARUM MORBI

D E

QUIBUSDAM SYMPTOMATIBUS POST PARTUM CONTINGENTIBUS.

Per sex septimanarum spatium, postquam foemina foetum enixa est, puerperae nomine donatur.

Hoc in tempore multi, ac diversi morbi (in foeminis exercitatis, pauperibus, vix quoad maximam partem noti) supervenire solent, quorum exitus, si neglecti, aut non convenienti methodo tractati fuerint funestissimi observantur.

Operae pretium ergo videtur de his peculiari-ter sermonem habere, ut, qualis unicuique cura indicetur, omnibus pateat.

Puerpera statim post partum subin corripitur primo leipothimia, syncope, convulsionibus, vel a majori haemorrhagia, vel a mutato de repente circulo sanguinis nunc impetuose in laxa abdominalia vasa irruentis, vel a vivido ob partes laesas, & contusas dolore.

Medentur his quies in lecto capite declivi, abdominis levis compressio, si a repente mutato humorum motu in partu accelerato ortum habuerint; sed si haemorrhagia in causa sit, haec, methodo antea indi-

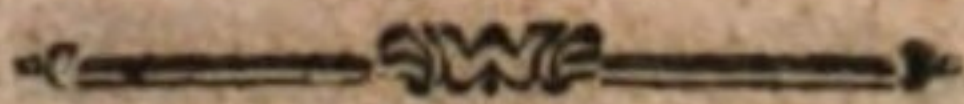
ca-

cata sistenda, dein quies, somnus multus, cardiaca nutrientia juvabunt; animi deliquia autem ab hysteria, antispasticis, antihysterics tolluntur. Quod si hæc mala a vivido ob partes valde sensiles læsas dolore originem traherent, emollientissima topica medicamenta conveniunt, & si hæc insufficientia essent, interna opiata, ut interim minus afficiatur anima, indicantur.

Non raro enim post partum observantur secundo læsiones variæ uteri, vaginæ, perinæi, sphincteris vesicæ &c., contusio, incontinentia urinæ, ulceratio, stillicidium lotii, tempore ut plurimum sanandæ.

Uteri læsiones venæ sectionem, antiphlogisticam petunt curam; læsiones perinæi leviter fissi suppuratione, & consolidatione sponte facta sanantur; totum perinæum fissum si fuerit, non infrequens in annosa primipera effectus, difficulter subinde, uti superius dictum fuit, curatur, & omnino non, nisi futura cruenta consolidabitur; urinæ vero suppressio a relaxata vesica, sphinctere integro, frequentem catheteris adplicationem, ut vesica maneat corrugata, petit.

Afficitur frequenter puerpera tertio doloribus posthumis spuris. Dolores posteri, Nachwehe, sunt necessarii, biduo, triduo durant, redeunt per vices, suntque nil aliud, nisi conatus pariendi; si inordinati sint absque conatu pariendi, si sint solummodo inania tormina, medicina opus est. Magna sensibilitas, & fibrarum irritabilitas, quæ hic vel a mutatione corporis gravidæ repente facta, vel ab excessu metus,

moeroris, terroris, iræ, ipsius nimii gaudii excitatur, in causa est; hinc varii spasmi, evacuandorum suppressio, febris, mentis emotiones, deliria, melancholia, ipsa quoque mania, non infrequens morbus in puerperis, sæpius fors hanc originem agnoscit, quam sic dictam lactis metastasim.

Hinc multi alii morbi, si in puerperam cadunt, periculosiores evadunt.

Juvant fatus emollientes, carminantia, chamomilla, castoreum, opium, quod ingentes habet vires ad compescendos hos inordinatos puerperarum motus.

DE EPHEMERA, ET FEBRE LACTEA.

Puerperæ quarto febris lactea supervenire solet, quæ in ephemeram, & febrim lacteam proprie dividitur.

Observatur prima tertio vel quarto die a partu, dum per uteri contractionem sanguis ad mammas impetuosius, & majori copia venit.

Subitanea enim hæc derivatio fieri non potest, quin febriculam comitem habeat, copiosiori lactis secretionem, levique sudore post aliquot horas evanescentem.

Hanc

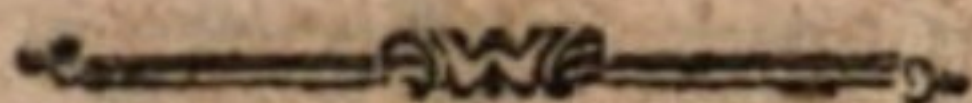
Hanc omnes patiuntur puerperæ, nisi hæc humorum translatio, ultimis graviditatis mensibus sensim sine sensu, nullumque causans incommodum fiat, quod haud infrequenter videre est.

Secunda autem seu ipsa febris lactea adesse dicitur, quando mammæ congesto lacte distentæ, novæ materiæ accipiendæ incapaces, lac in sanguine pro parte manens, & partim secretum, & in humorum massam absorptum, symptomata plethoræ causat una cum febre continua remittente, accessione quotidiana, horrore longo, calore sequente, & sudoribus subacidum peculiarem odorem spargentibus, quibus copiosioribus paroxismus finitur.

Hanc lactantibus, ficcis, exercitatis raro supervenire praxis medica docet, cum huic subjectæ sint tantum illæ foeminæ, quæ pleni habitus, plurimum lactis conficientes omnino non, aut parum propriam lactant prolem.

Ephemera periculosa non est, hæc autem periculo semper non caret, præsertim si inepte curata, aut in consortio alterius adsit febris,

Terminatur primo sudoribus sub finem exacerbationum ortis, secundo spontaneo, vel artificiali fluxu mammarum, tertio lochiis profusioribus, quarto urina, quinto alvo, sexto miliaribus, septimo metastasi varia ad varias partes facta, vario cum eventu sæpe lethali.

Comparatur hæc cum febre plethorica , atque ad inflammatoriam , tanquam ad cardinalem (a) illam , quacum major intercedit analogia , deducitur , huicque tota indicatio , ac medendi methodus superstruitur. (b)

Sanatur ergo primo minuendo plethoram dieta tenui , venæ sectione , excretionēs sollicitando varias , fluxum nempe lactis , urinæ , diaphoresim , lochia , alvum ; secundo occurendo debita methodo gravioribus symptomatibus , nempe stasibus in encephalo , pectore , inguine , ad supremum femur , & præsertim in mammis ; tertio inquirendo an , & quantum huic feбри de populari , annuo , stationarioque morbo accesserit , ex qua indagine indicationum fontes , ac medicorum in curando felicitatem pendere , videndi fortunata occasio mihi sæpe dabatur docente Cl. meo Professore de Stoll.

Quæsitum fuit , an materies lactea corpus oberrans tam frequenter deponatur ad diversas partes , ut inde innumeri oriantur morbi , qui persæpe hac febre durante , vel & finita observantur ; uti stases in diversis corporis locis , & an materia ibi præsens haberi possit , sicuti multi credidere , pro materia lactea , an phlogisticum serum transudans in abdomine pro fero lactis semicoagulato habendum ?

Hæc

(a) *Cardinales enim febres vocat Cl. Prof. de Stoll tres præcipuas febres populares, quas diverso anni tempore observare datur, suntque inflammatoria, pituitosa, biliosa.*

(b) *Ill. L. B. de Störck medicinisch. pract. unter. 3m. Th. p. 177*

Hæc mala materiei lacteæ metastasi tribuunt illi, qui non bene aliorum morborum symptomata perpendunt.

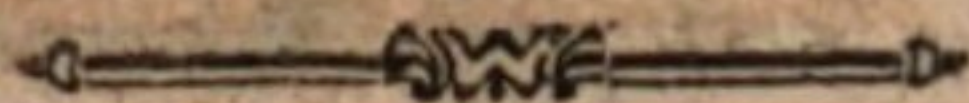
Nonne in illa anginæ specie a recentioribus membranacea dicta pellicula internæ parti asperæ arteriæ accreta observatur a liquido per poros transfudante, & in membranulam mutato? potestne hic accusari materies lactea, quæ non adest? quis inficias ibit, loca inflammata posse suppurari, & pus alibi deferri? hujus theoriæ ipsimet Patroni, dum easdem stases in aliis morbis vident non recurrunt ad materiem lacteam, utpote nullam præsentem, cur ergo in febre lactea lac deberet semper accusari, quum tamen hic nil peculiarius contingat?

Nihilominus omnes omnino lacteas depositiones negare nolo; hoc tantum dico materiei lacteæ metastases theoria potius, quam experientia confirmatas, ex alia longe, ut infra patebit, causâ suam ut plurimum trahere originem debere.

DE PUERPERARUM FEBRE.

Puerperii tempore observatur quinto febris alia puerperarum dicta, pariter frequens a lactea omnino distincta, etsi a quibusdam magno errore confundatur.

Distinguntur enim hæ invicem sequenti modo: lactea tertio, quartove die mammis a lacte jam disten-

stentis, dolentibus oritur in non lactantibus, pleni habitus, plethoricis, magnam lactis copiam conficientibus, uti abunde superius dictum fuit.

Puerperarum autem febris nulli puerperii temporis alligata, lactantes, non lactantes, & alios quoque homines invadit, ita tamen, ut frequentissime illi obnoxiae sint puerperae, cachochymicae, graciles, nobiles, vix pauperulae nisi per aliquot ante partum septimanas nosocomium ingressae, ob impurum ibi aerem cachochymiam contraxerint.

Est haec caeteris puerperii morbis multo periculosior, in civitate plus, quam ruri frequens, ubi partus quidem ob necessariorum defectum minus feliciter esse solet, at rusticæ, non æque ac nobiles valetudinariae, puerperio longe feliciore funguntur.

Binas origines habet haec febris, scilicet vel domesticam, seu talem, quæ sita est in ipsa ægra puerpera, ex, gr, suburra putrida, seu fœces tempore graviditatis, vel puerperii, ob omissa necessaria clysmata retentæ, ob jusculeorum, oleorum, stragulorum, opiatorum abusum, ob aerem non renovatum, ob partum difficile instrumentis absolutum; vel vero epidemicam originem, dum scilicet morbi regnantes in puerperas cadunt, vel utramque.

Hanc rem ita se habere pœnes puerperarum lectos Cl. Prof. meus de Stoll medicinæ candidatis ostendit, dum diverso anni tempore observare licuit puerperas non eadem, sed diversa puerperarum febre laboran-

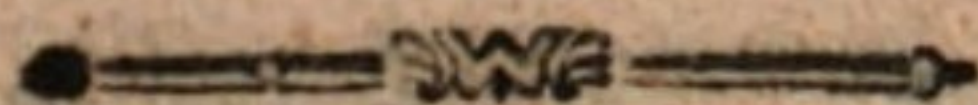
rantes, quæ vigenti epidemicæ constitutioni correspondebat.

Sic anno elapso circa autumnii initium, dum adhuc febres ætivarum biliosarum observabantur, notavi uni ex puerperis supervenisse puerperarum febrim biliosarum naturæ, dum serius circa hyemis initium aliam viderim puerperarum febre pariter laborantem, aut inflammatoriæ indolis, prouti nempe febris cardinalis illius temporis erat.

Ex his ergo evidenter patere crediderim, puerperarum febrim haud specialem & sui generis esse, non semper milliarem, aut petechialem, uti multi voluere, sed in diversis ægris, & constitutionibus pariter diversis variam, variaque curandi methodo subjiciendam.

Nihilominus sæpe putrida est saburralis unacum alicujus visceris abdominalis, uti omenti, tubi intestinalis, mesenterii, uteri, ejusdemque appendicum inflammatione, ubi dolores abdominis adsunt tactus impatientes, qui a spuris doloribus, quibuscum non sunt confundendi, differunt in eo, quod hi sint assidui, quod serius accedant, quod tactum non ferant, & quod de die in diem incrementum accedant.

Subinde febris lactea cum altera hac jungitur magno puerperarum discrimine, tuncque probe observandum, quænam symptomata debeantur feбри lacteæ, quænam feбри puerperarum, item quæ sit ipsius febris natura, quæ partim ex ipsa ægra, partim ex anni constitutione determinanda erit.

Cum nulla certe febris sit, quæ non aliquando in puerperam cadat, & sub nomine febris puerperarum veniat, facile est colligere, quam male a quibusdam assignetur hujus cura, quasi semper eadem esset, & quam contrariis, totoque sæpe coelo diversis tractanda sit remediis.

Intelligitur ex his etiam, quomodo practicorum illæ diffensiones de sede, natura, & medendi methodo explicari, & quomodo subinde emollientia, subinde venæ sectio, subinde emetica convenire possint.

Omnes enim vera dicunt, & qui venæ sectionem, totumque antiphlogisticum commendant apparatus, & qui his omissis emetica, & purgantia laudant.

Primi percurandas habuere foeminas, dum epidemica constitutio inflammatoria erat, hi autem dum saburrales regnabant morbi.

Sydenhamum quoque hujus febris diversam naturam observasse diverso anni tempore, ex propriis suis verbis patet, dum ait: febris puerperarum transit in castra epidemici (a).

In hac febre observantur abscessus febris lacteæ adscripti, in quibus non serum lactis, non lac coagulatum detegitur unquam, sed vel purulentam, vel biliosam, vel ichorosam plane materiam, uti in tumoribus metastaticis, vel inflammatoriæ, vel biliosæ,
vel

(a) *Dissert. Epistol. ad Guiliel. Colle M. D. p. 431.*

vel putridæ febris videre est, ibi deprehendere observatoribus licuit.

Febris hæc, cum periculosa sæpissime sit, in ea equidem præcavenda primariam medici curam consistere debere quilibet intelligit.

Huic scopo satisfaciunt tempore graviditatis diæta parcior, quo ad maximam partem vegetabilis, motus institutus in aere libero, puro, somnus diuturnus scrupulose evitatus, alvus non durante solum graviditate, sed & puerperii tempore clysmatibus fluida continuo servata.

Præsentis autem jam febris cura speciei morbi, si simplex fuerit, aut si complicata, urgentiori occurrendo symptomati, ut accomodetur, exigit.

Milliaria, celebre puerperarum febris symptoma, a perversa curandi hanc febrim methodo suam ut plurimum trahere originem clare elucescit cogitanti, puerperas, recepto in vulgus more, tractari sudoriferis, diæta calida stimulante, noxium adhuc inhærens, ut expellant, & vires perditas, ut refarciant.

Febris tunc accedens saburræ plerumque indolis hac methodo exasperata, materie ad corporis superficiem vi pulsa, transire ultima hæc vasa inepta, tubercula excitat, quæ rationalis paulo melius puerperas tractandi methodus, & maturum datum evacuans certissime præcavisset.

DE FLUORE ALBO PUERPERARUM.

Non raro puerperæ afficiuntur quibusdam aliis, ab utraque febre, ut causâ, oriundis morbis, uti fluore albo puerperarum, morbis mammarum, rheumatismo, & mania puerperarum.

Fluor albus, cujus definitionem superius, dum ex instituto de hoc agebatur morbo, attuli, solet subinde puerperas occupare, & præsertim illas, quibus ob lautam vitam, & propriæ proli denegatam lactationem diutius lochia effluere pergunt.

Sic enim assuefit uterus fluxui, quo atonico inde facto, vix curandum fluorem album inducit, unde adeo debilitatur, ut non amplius concipere, aut non ad debitum tempus usque fœtum retinere valeat.

Cura in parciori vegetabili diætâ, purgantibus statim ab initio propinatis omnium primo consistit, quibus dein si incidentia salina, gummi ferulacea, & ultimo addantur martialia, omni satisfit scopo.

Scio multis adamatam esse methodum, quæ foliis adstringentibus utitur, ast hæc nunquam, nisi prius primæ viæ repurgatæ, & incidentia exhibita fuerint, curabunt.

DE MAMMARUM MORBIS PUERPERIS SUPERVENIENTIBUS.

Mammарum morbi plurimi sunt, qui autem ad hanc causam pertinent sunt harum inflammaciones, aut inde remanentes tumores, dum nempe ab aggesto lacte vel pars cellulosa, vel glandulosa infarcitur.

In primo casu tumor est magnus æquabilis, brevi ope emollientium, & discutientium ut plurimum resolvendus, aut suppurandus.

In altero tumores adsunt nodosi, doloribus per intervalla lancinantibus stipati, diutius durantes per menses, & annum, quin tamen unquam in cancerum abeant, sed benigne, solventibus diu applicatis in- & externe ex cicuta, sapone veneto, resolvuntur (a).

Malum hoc subinde de glandula in glandulam serpit absque metu tamen canceri, quod scire juvat, ne ad operationem, seu extirpationem veniamus,

DE RHEUMATISMO PUERPERARUM.

Rheumatismus, seu dolor fixus, aut vagus musculorum vaginas occupans, oritur sudore cohibi-

G 2

to

(a) Ill. L. B. de Störck medicinisch. pract. Unterricht zweyter Theil p. 177.

to per aeris accessum, quo judicari sæpe solet febris lactea, vel metastasi ad musculorum vaginas facta.

In hac rheumatismi specie salia media, alkalina, sapo venetus, aquæ minerales solventes, balnea sulphurea nativa, vel mediante hepate sulphuris artefacta conveniunt, aut his parum juvantibus ipsa substitui possunt alterantia.

DE MANIA PUERPERARUM.

Mania, seu delirium varium absque febre, frequens symptoma, a quadam nondum bene cognita, durante puerperio, præsentē causā, circa decimum, aut undecimum diem a partu, causā excitante ut plurimum ira, oritur.

Voluere multi materiam lacteam ad caput deferri, alii puerperarum febrim hanc maniae speciem excitare; at cum superveniat hic morbus lactantibus æque, ac non lactantibus, & febris puerperarum alio tempore in eadem fœmina præsens maniam non causset, quin & fœminæ ab hac febre omnino liberæ quandoque puerperii tempore mania superveniat, allatas has haud sufficere rationes patet, sed statum puerperæ hic accusare potius convenit irritabilem magis, magisque debilem, ut animi pathemata graviores sic effectus, diutius duraturos cerebro imprimere valeant.

Hujus symptomatis cura, raro ante annum speranda, consistit in venæ sectionibus per intervalla factis, in eccoproticis, attenuantibus, salibus mediis, & his nil proficientibus, subinde nova curat graviditas.

D E L O C H I I S.

Lochia, seu fluxus post partum primo sanguinis, dein humoris sanguinolenti, puriformis, aquosi sexto & ultimo considerata loco veniunt.

In lactante vix per octo dies fluere pergunt, dum interim in non lactantibus ad sex septimanas, ad menses excurrunt, in fluorem album chronicum plerumque abitura.

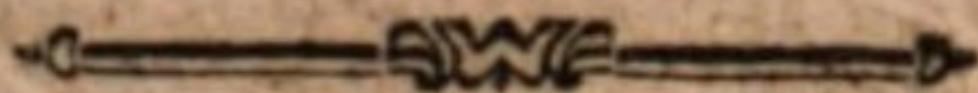
Differt præterea lochiorum duratio pro diversitate regionis, ætatis, habitus corporis, & universim copia lochiorum copiam mensium propemodum sequitur.

Lochiorum fluxus ergo peccare potest excessu, vel defectu. Excessu peccare dijudicatur non a copia effluentis sanguinis, sed a virium dejectione, animi deliquio, sanguine grumoso effluente, cibi fastidio, dolore in hypochondriis, ventris tensione, pulsu debili, & frequentiori, visus obtenebratione, aurium tinnitu, & convulsionibus (a).

G 3

Pro

(a) Sydenh. *Proces. integr. in morb. omnib. curand.* p. 670.

Pro causa habebit fibrarum uterinarum tonum amissum, vel contractionem uteri impeditam ob grumos sanguinis, vel frustula placentæ in utero relicta, aut læsionem uteri.

Cura tunc consistit in cucurbitulis ficcis mammis, lumbis, imoque ventri applicatis, in extractione corporum heterogeneousorum, in adstringentibus in- & externis, narcoticis, diæta nutriente, fasciis pro firmando abdomine circumductis (a)

Defectu vero raro ita peccat, ut inde oriantur morbi; videmus quidem horum suppressionem pannicum incutere puerperis, fœminisque adstantibus timorem, ad pellentia, stimulantia eas confugere, ut salutarem, ut ipsis equidem videtur, fluxum revo-cent.

Ast sedula naturæ observatio docet sine omni lochiorum fluxu sanissimas quandoque perstare fœminas, felicissimoque fungi puerperio; matres insuper lactantes parco equidem, paucis diebus continuante fluxu gaudere.

Accedit, quod lochia suppressa raro per se morbum, sed symptoma alium concomitans morbum constituent.

Febre enim in puerpera accensa lochia suppri-mi, graviori quodam animi affectu excitato fluxum hunc

(a) *Cl. Home Princip. Medic. Sect. XIII, p. 310.*

Hunc flere, notabili diætæ vitio commissio evacuationem hanc suppressi, praxis medica docet.

Causas ergo has remove, morbos exinde oriandos percurare, lochia suppressa restituere est.

Sagax nihilominus medicus ad puerperam vocatus, necessarias de fluxu præsentis, ejus copia, colore, quæstiones omittere piaculo sibi ducat oportet.

Interim tamen si omnino emanerent lochia, aut valde parum profluerent, & absque alia cognita prægressa causa quereretur fœmina dolorificam pressionem circa infimam abdominis partem, vertiginem, pectoris anxietatem, cordis palpitationem cum pulsu insuper duro, signa inde sufficientia suppressæ excretionis haberentur, hinc pediluvium, abdominis frictiones cum unguento de althæa, oleo hyosciami, & camphora, emollientia clysmata, una cum ejusdem virtutis plantarum decoctione apprime convenirent, & his nil juvantibus mitiora emmenagoga, non omissa prius venæ sectione, si opus, indicarentur (a).

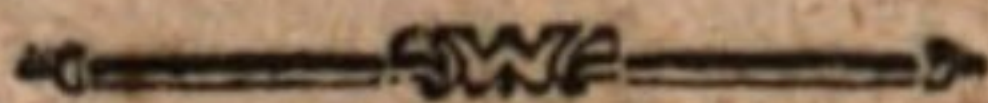
Prophylaxis quo ad maximam morborum partem, quibus delicatæ puerperæ subjectæ sunt, habetur apud Tissotum (b) consistens primo in evitacione circa ultima graviditatis tempora omnium eorum, quæ

G 4

ca-

(a) *Illust. L. B. de Störck medicinisch. pract. Unterricht zweyter Theil* p. 179.

(b) *Saggio sopra le malattie delle persone del gran Mondo Articol. IX.*

calorem, indeque inflammationem causare possent; secundo in frequentiori motu in puro, & recenti aere instituto ad partus tempus usque, si possibile; tertio in venæsectione octo, aut decem diebus ante partum celebranda, si pulsus plenus, si menstrua ante graviditatem semper fuerint copiosa, & calor id indicet; quarto in alvo facili reddenda circa ultimos graviditatis dies, idque clysmatibus non tantum, verum ipsis eccoproticis; quinto in eadem aperta servanda tempore ipsius puerperii aut per clysmata, aut per ipsa lenia purgantia, quæ tantum absunt, ut noceant, dummodo sint indicata, ut imo ipso Tissoto teste (a) his mediantibus lochia exeant facilius, & uteri inflammatio, quæ haud infrequenter his omissis observatur, præverti frequenter possit; quibus omnibus si conveniens accedat diæta, quo ad maximam partem ante & post partum vegetabilis, si abusus stragulorum, theatorum potuum, narcoticorum, pulverum absorben- tium, durante puerperio inhibeatur, si aer sæpius re- novetur, Medicum omnem explevisse scopum merito dici poterit.

LAC-

(a) L. C.

LACTANTIUM MORBI
D E
QUIBUSDAM INCOMMODIS LACTANTIBUS
SUPERVENIRE SOLITIS.

Morbi lactantium dividuntur in communes alio etiam tempore, & proprios solis nempe lactantibus supervenientes, de quibus ultimis nunc sermo.

Sunt autem nimia mammarum distensio, earum inflammatio, earundem mala conditio, ut papilla nimis parva, evanescens, fissâ, excoriata a valida suctione, vel ab infante aphthoso, lue affecto, pustulæ, scabies, hysteria, lac deficiens, ab lactationis incommoda, nutricum phthisis (a).

Mammarum distensio, & orta inde inflammatio a nimia lactis copia, dum aliis cibis alitur infans, vel a peculiari hujus abundantia fit.

Præstat hic lac emulgere, quam ad aliud colutorium divertere una cum diætâ parca, & vegetabili semper purgationibus præferenda, quæ convenire nunquam possunt, cum nimium lac a mammis avertant, cum purgetur absque indicatione ipse infans, &, quod non raro fit, pusillus dein abhorreat mammas; imo fa-

G 5

bur-

(a) Bernard. Ramazzini de Nutric. morb.

burrales quoque morbi in lactantibus curandi potius sunt diæta strictissima, & enematribus, quam aliis alias indicatis evacuationibus.

Papilla nimis parva, vel & evanescens requirit, ut graviditatis tempore fistula, vel suctione attollatur; post puerperium enim, dum mammæ jamurgent, suctio inflammationem faceret.

Fissa si sit papilla a quacunque demum causâ, albumen ovi cum spiritu vini camphorato, vel alumine, mucilago feminum cydoniorum, oleum ovorum, ceræ, myrrhæ per deliquium, vel succus semper vivi majoris applicentur, hac tamen cum cautela, ut ante suctionem bene lavetur papilla, ne aversetur infans lac; absint saturnina, ne de his aliquid deglutiat.

Pustulæ, scabies ortæ, dum nutrices ulnis gestant, mammis apponunt infantes lacteam crustam in capite habentes, curantur topicis externis remediis, cum non a pravitate humorum, sed a contactu tales prurigines suboriantur (a).

Hysteria, quæ hoc in mulierum genere solet ut plurimum habere ortum juxta Cl. Ramazzini (b) ab euchymis cibis, quibus nobilium nutrices in propriis domibus aluntur, una cum magna diligentia, ut procul a conjugali commercio sint, sæpe observatur.

Ven-

(a) *Ramazzini de lactant. morb.*

(b) *Eod. loco.*

Ventre enim faginato, uterus sanguine veneris stimulos excitante turgescens indignatur, ac in furores agitur cum non exigua lactis in mammis defecatione.

Si ab aliis supra expositis causis hic effectus originem traxerit, tractetur uti ibi loci monitum fuit, aut si ob denegatam copulam eveniat, hanc concedere morbum curare est.

Sunt plurimi quidem, qui a virili concubitu abstinere debere nutricem, ne lac vitietur, asserunt, inter quos ipse Galenus; (a) aut hæc præcautio non multum salutaris, nec rationi consona, nec experientiae congrua videtur.

Matres enim apud popularem gentem foetus suos alunt, nisi fortuitum aliquid contingat, legitimo tamen haud abstinere thoro, quin incommoda, aut lactis depravationes observentur.

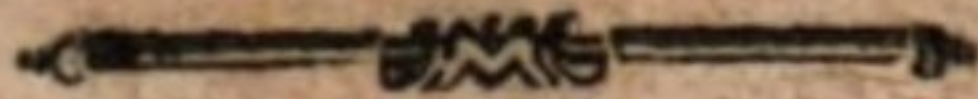
Hinc ut evitetur necessario sequens ob involuntariam coitus abstinenciam nutricum tristitia, huiusque mali effectus, qui quidem pusillis nocere possent, & fors ipsa furtiva venus, regulam hanc nutrices a virili concubitu arcendi (quamdiu non conceperint) cum Cl. Ramazzini (b) & Martiano (c) improbamus.

Lac

(a) *In p. de tuend. val. c. 9.*

(b) *De Nutric. morb.*

(c) *De natur. Pu. v. 250.*

Lac deficiens balneis brachiorum, vita defidē, decocto orizæ cum feminibus carvi, & anifi augeri potest.

Ablactationis incommoda, & febris lactea, quæ quandoque hoc tempore iterum supervenire solet, abstinencia, eccoproticis aliquoties exhibitis curantur.

Oportet attentum esse medicum, si nutricem habeat curandam, ne symptomata nova a febre lactea oriunda ob necessariam tunc ablactationem cum symptomatibus morbi principis confundat.

DE NUTRICUM PHTHYSI.

Nutricum Phthysis est talis tabescentia totius corporis cum febre lenta ex genere continuarum remittentium irregularium a nimia lactis deperditione, ut nec muscoli appareant, quorum fibræ quidem remanent, at cellularis pinguedo tota consumitur.

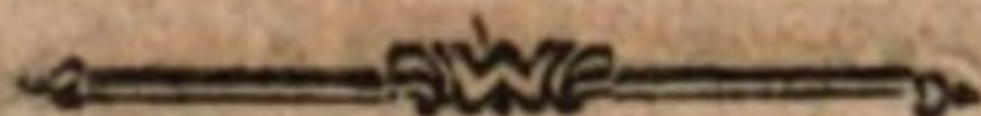
Utut hæc phthyseos species subinde observetur, raro tamen, aut omnino non contingit, nisi in foeminis valde affectis, debilibus, vel illis, quæ plures lactant infantes, quum quæ utero gestant, ut plurimum absque hoc summe notabili incommodo lactare possint; imo plures morbos a neglecta lactatione quam nimia videre est, ut ergo lactationem etiam in debilissimis per quindecim saltem dies, etsi tempus a natura indicatum sit prima dentitio, protrahere quam plu-

plurimum conducere; sic enim febrim lacteam, indurationes mammarum, scirrhos, metastases, omniaque recensita superius ex neglecta lactatione incommoda evitare, & pusilli ventriculum firmiorem reddere, levi negotio poterunt matres.

Symptomata in hoc morbo sunt sequentia: hystericos insultus patiuntur hæ fœminæ, horripilationes; febricula a pastu & vesperi observatur, uti in phthyficis; genæ quandoque rubent, quandoque pallent, sæpe rubente una pallefcit altera; tussis crebra, sicca adest, ardor circa thoracem, sensus exsiccationis, & constrictionis circa pectus quasi per funem; pulsus est contractus, duriusculus, febrilis; emaciantur dein sensim, & sensim, & tandem sputa puriformia, quæ sequuntur sanguine striata, prodeunt.

Cura in hac phthyseos specie, quæ quidem ab humorum bonorum penuria oritur, est ferme semper levem inflammationem comitem habens in phthysim purulentam abit, si nutrientibus ex lacte, & jusculis institueretur, male certe cederet, cum hocce in casu ablactatio primo, dein serum lactis dulce, decoctum emolliens, aqua tepida, balnea, & sæpe venæ sectio, quæ nonnunquam repetenda est, serius autem cortex, lichen, polygala, & similia juvent.

Si autem purulenta nondum esset, nec inflammationis præsentis signa malam facerent prognosim, omissa lactatione, nutrientia ex lacte, ex jusculis testudinum, pulmonum, & splenis vitulorum, ranarum, cancrorum, pullorum, cacao &c. apprime indicantur.

VETULARUM MORBI

D E

QUIBUSDAM INCOMMODIS EFFOETIS FOE-
MINIS SUPERVENIRE SOLITIS.

De vetularum morbis ultimo coronidis loco verba facturus, quos nempe tempore, quo menses emanere solent, vel a plethora restante, vel simul ab acri retento observare est, eos ordinis gratia in universales, & particulares dividi posse puto.

Universales sunt febres, hysteria, cachochymia.

Particulares vero sunt, vel morbi abdominales, uti colicæ, spasmi, hæmorrhoides, vitia mictus; vel morbi uteri, prolapsus, hæmorrhagia uteri, hydrops ovariorum, uteri ipsius, fluor albus rodens, cancerosus, carcinoma, conamina mensium, tympanitis, falsa graviditas; vel morbi mammarum, uti earundem distensio, inflammatio, induratio, scirrhus, cancer &c.

Omnes hi morbi habito semper respectu ad causam, plethoram nempe, & acre quoddam subinde retentum cum catameniis eliminari solitum, convenienti erunt tractandi methodo.

Hæ-

Hæmorrhagia uteri a suppressis per aliquot menses catameniis, nunc unico impetu redeuntibus oritur, quæ præcaveri potest exiguis hoc tempore factis venæ sectionibus, quamvis raro inde periculosum quoddam symptoma oriatur (a),

Mammarum morbi, a sanguine fors etiam acri, stricto utero, ad mammas delato originem trahentes, si inflammatoriæ sint naturæ, in- & externe emollientibus tractentur; si scirrhosæ, aut cancrøsæ, emplastrum cicutæ externe, ejusdemque extractum interne Illustrissimus, ac Sapientissimus Lib. Bar. de Störck (b), ad omnia grandia vere natus, qui innumeris artem medicam auxit inventis, quamplurimum juvare, multiplici experientia comprobavit.

FINIS.

(a) *Ill. L. B. de Störck medicinisch. pract. Unterricht* 3te Th. p. 151.

(b) *Libel. & supplem. de cicuta.*

T H E S E S.

I.

Catameniorum suppressorum tot cum numerentur
causæ, innumera quoque existere emmenagoga, pau-
ca tamen quæ specificè hoc nomine insigniri possint,
observantur.

II.

Horum vitia directâ methodo aggredi, cum deu-
teropaticum plerumque morbum constituent, eorum
curam tardam, ne dicam impossibilem reddere est.

III.

Chlorosis calida in puellis exercitatis non mi-
nus, quam in nobilibus sedentariis, diætæ lautæ ad-
dic-

dictis observatu frequens communem chloroseos curam omnino recusat.

IV.

Fluor albus benignus non solventibus semper, revellentibus, roborantibus, sed & sola methode antiphlogistica curatus legitur.

V.

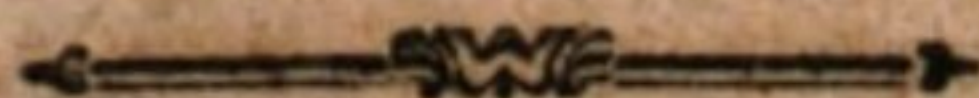
A maligno quandoque ut distinguatur, nonnisi juvantia, & nocentia, diuturna, tædiosa experientia investigata, Medicum determinant.

VI.

Sterilitatem fœmininam absolutam, inauferibilem, demonstrabilem, ante matrimonium præsentem, legitimum matrimonii divortium facere omne forum agnoscit.

VII.

Antihystericis sic dictis remediis hystericas indiscriminatim curare quis si tentaverit, ob neglectam

debitam diagnosim, scopum, quem intendit, vix unquam attingere clare hodie vident Medici.

VIII.

Abortum instantem, quem ad finem tertii mensis contingere frequentius ratio Physiologica dicit, ultimis, quam primis mensibus periculosiorem, prævertere sæpe datur feliciter.

IX.

Ast si nulla amplius præcaveri arte possit, non idcirco accellerando solum, sed & naturæ committendo optime haud raro perficitur.

X.

Partum difficilem aut naturæ viribus committere, aut patienti manu adjuvare potius, quam instrumentis promovere hodie sagaces præferunt obstetricantes.

XI.

Remediis autem eum accellerare rarissime, & unquam, necesse esse, sedula naturæ indagatio docuit.

XII.

XII.

Periculosum econtra partum, paucos casus si exceperis, cito aut instrumentorum, aut manus ope ut absolyas studebis.

XIII.

Motus rotatorius foetus in utero versus graviditatis finem, & theoriæ, & experientiæ contrarius deprehenditur.

XIV.

Hæmorrhagiæ a partu, quam antea frequentioris, magis periculosæ cura, atonia licet tanquam causâ cognita, indicatis etiam remediis inutiliter quandoque tentatur.

XV.

Febris puerperarum a duplici lactea neglecta distinctio in præsentaneum sæpe vitæ discrimen inducit puerperas.

XVI.

Apparens puerperarum debilitas nobiles, delicatas matres a lactationis obligatione nequaquam eximit, cum matura foetus ad mammas applicatio, & febrim lacteam plurimum mitigare, & molestas puerperii sequelas sola possit prævertere.

XVII.

Papillam intropressam post partum dolorifico licet tentamine inutiliter ut plurimum educere conantur obstetrices.

XVIII.

Nutricum fraudes plus lacte malæ indolis foetibus nocere per frequentes eorum mortes didicere Medici.

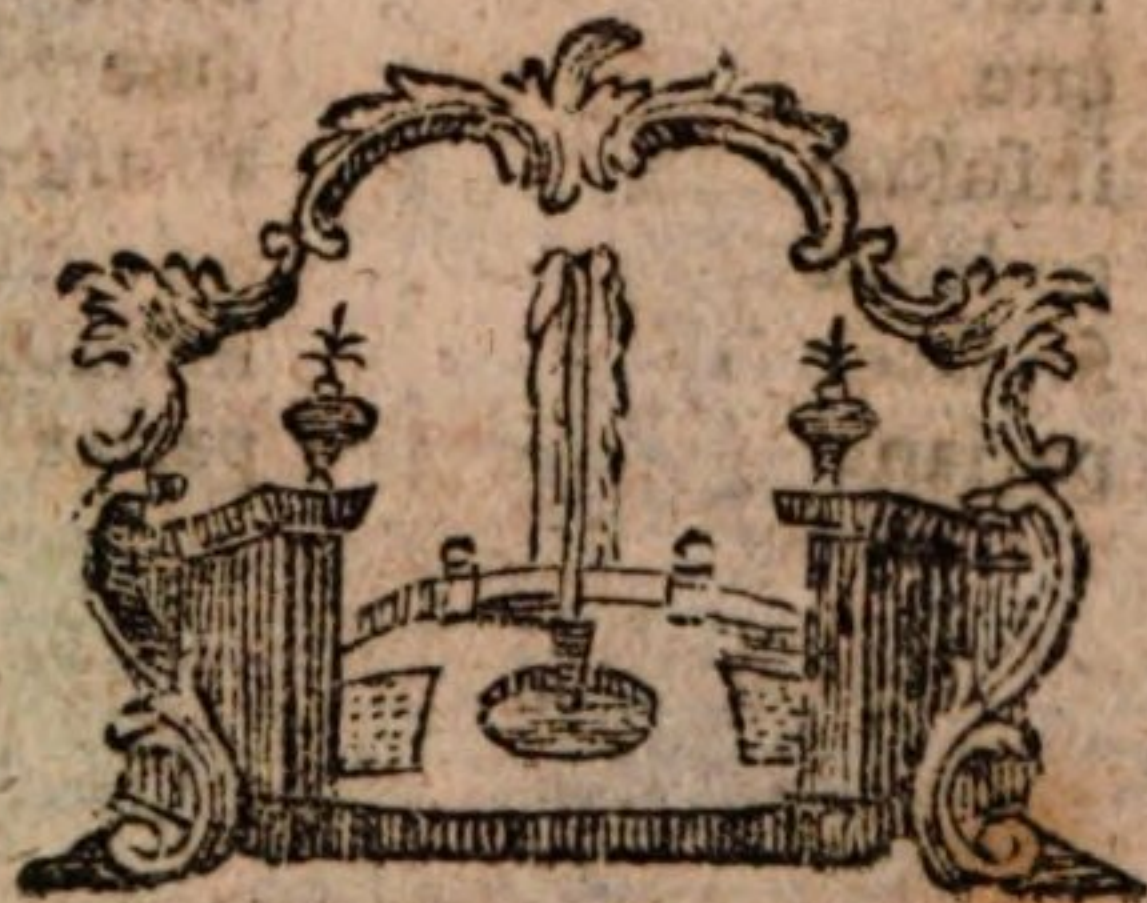
XIX.

Mala in matre, foetu mortuo in utero restante, ab aliquibus, ut quidem asserunt, abservata symptomata experientia rarissime confirmat.

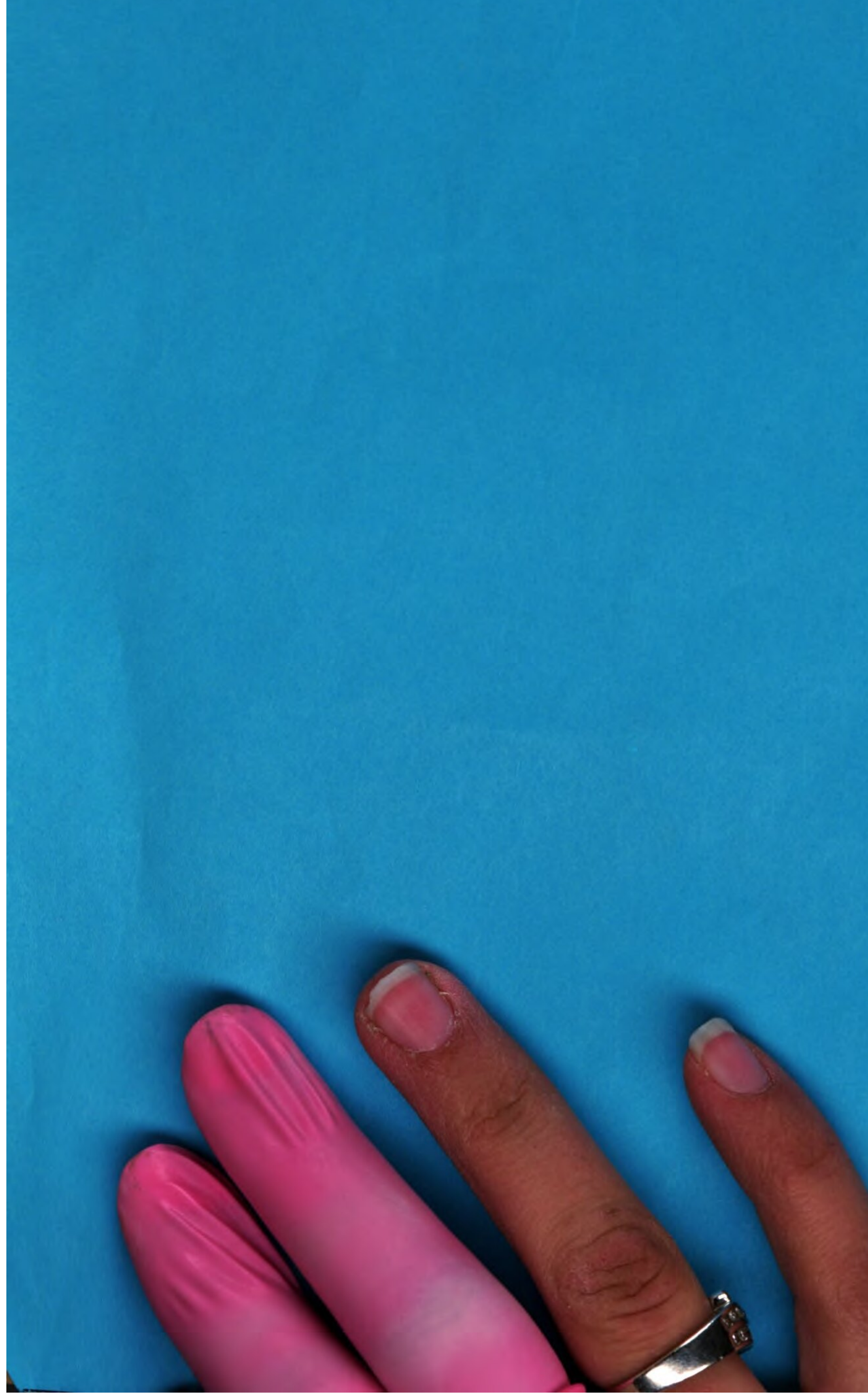
XX.

XX.

Aristolochia specifica nulla dari, eaque rarissime, si unquam pellenda esse, naturæ contemplatio demonstrat.

Pag.	Lin.	ERRATA.	CORRIGE,
16	15	Contingit enim	Contigit enim
19	3	Si nimia fibrarum	Nimia fibrarum
19	21	vitiosa suppressa	vitiose suppressa
24	11	primum centingere	primum contingere
25	16	cepit	cœpit
27	24	cordis incessu	cordis in incessu
28	23	tota Cœlo	toto Cœlo
31	17	hydatibus	hydatidibus
31	23	herinæ majores	herniæ majores
35	23	myrobolanis	myrobalanis
40	10	crystalino	crystallino
43	4	comparerent	compararent
43	22	ob his	ab his
45	5	pertæsæ	pertæsæ
54	19	pelvi	pelvis
54	29	polli	pollic
56	15	protendat	portendat
62	6	dictentum	distentum
72	30	nun	nunc
76	2	que	quæ
76	4	infusum	affusum
76	27	eodema	œdema
77	27	findatur	findatur
84	25	pariant	pariat

Pag.	Lin.	ERRATA.	CORRIGE.
16	15	Contingit enim	Contigit enim
19	3	Si nimia fibrarum	Nimia fibrarum
19	21	vitiosa suppressa	vitiose suppressa
24	11	primum centingere	primum contingere
25	16	cepit	cœpit
27	24	cordis incessu	cordis in incessu
28	23	tota Cœlo	toto Cœlo
31	17	hydatibus	hydatidibus
31	23	herinæ majores	herniæ majores
35	23	myrobolanis	myrobalanis
40	10	crystalino	crystallino
43	4	comparerent	compararent
43	22	ob his	ab his
45	5	pertæsæ	pertæsæ
54	19	pelvi	pelvis
54	29	polli	pollic
56	15	protendat	portendat
62	6	dictentum	distentum
72	30	nun	nunc
76	2	que	quæ
76	4	infusum	affusum
76	27	eodema	œdema
77	27	findatur	findatur
84	25	pariant	pariat

Pag.	Lin.	ERRATA.	CORRIGE,
16	15	Contingit enim	Contigit enim
19	3	Si nimia fibrarum	Nimia fibrarum
19	21	vitiosa suppressa	vitiose suppressa
24	11	primum centingere	primum contingere
25	16	cepit	cœpit
27	24	cordis incessu	cordis in incessu
28	23	tota Cœlo	toto Cœlo
31	17	hydatibus	hydatidibus
31	23	herinæ majores	herniæ majores
35	23	myrobolanis	myrobalanis
40	10	crystalino	crystallino
43	4	comparerent	compararent
43	22	ob his	ab his
45	5	pertesæ	pertæsæ
54	19	pelvi	pelvis
54	29	polli	pollic
56	15	protendat	portendat
62	6	dictentum	distentum
72	30	nun	nunc
76	2	que	quæ
76	4	infusum	affusum
76	27	eodema	œdema
77	27	findatur	findatur
84	25	pariant	pariat

Pag.	Lin.	ERRATA.	CORRIGE,
16	15	Contingit enim	Contigit enim
19	3	Si nimia fibrarum	Nimia fibrarum
19	21	vitiosa suppressa	vitiose suppressa
24	11	primum centingere	primum contingere
25	16	cepit	cœpit
27	24	cordis incessu	cordis in incessu
28	23	tota Cœlo	toto Cœlo
31	17	hydatibus	hydatidibus
31	23	herinæ majores	herniæ majores
35	23	myrobolanis	myrobalanis
40	10	crystalino	crystallino
43	4	comparerent	compararent
43	22	ob his	ab his
45	5	pertæsæ	pertæsæ
54	19	pelvi	pelvis
54	29	polli	pollic
56	15	protendat	portendat
62	6	dictentum	distentum
72	30	nun	nunc
76	2	que	quæ
76	4	infusum	affusum
76	27	eodema	œdema
77	27	findatur	findatur
84	25	pariant	pariat

Battisti, Bartholomäus von

Diss. inaug. ... de foeminarum morbis

Vienna 1782

Diss. 863#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10843081-9

VD18 14828405-001